

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
PEDAGOGIJAS, PSIHOLOĢIJAS UN MĀKSLAS FAKULTĀTE
PIRMSSKOLAS UN SĀKUMIZGLĪTĪBAS NODAĻA

**RITMA ROTAĻAS 5 – 6 GADĪGIEM BĒRNIEM
UZMANĪBAS VEICINĀŠANAI PIRMSSKOLĀ**

KVALIFIKĀCIJAS DARBS

Autore: Ginta Anna Tipa

Stud. apl. gt18002

Zinātniskā darba vadītāja:

docente, Dr. paed. Ligita Stramkale

RĪGA 2020

ANOTĀCIJA

Ritma rotaļas 5 – 6 gadīgiem bērniem uzmanības veicināšanai pirmsskolā

Autore: Ginta Anna Tīpa

Zinātniskā darba vadītāja: Dr. paed., docente Ligita Stramkale

Pētījuma mērķis: Izpētīt ritma rotaļas lomu 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības veicināšanā.

Atslēgvārdi: Ritma rotaļas, 5 – 6 gadus vecs bērns, uzmanība.

Darba apjoms: Darbam ir 51 lappuses, 4 pielikumi, izmantoti 44 literatūras avoti.

Darba sastāvs: Ievads, 3 nodaļas. Pirmajā nodaļā pētīta literatūra, kur tika teorētiski izzināti uzmanības pamati un tās īpašības, kā arī bērnu uzmanības attīstība un tā loma konkrētajā vecumposmā.

Otrajā nodaļā pētīta literatūra, kur izskatīta ritma rotaļu būtība, to ietverošie uzdevumi, kā arī to uzmanības attīstības sekmēšana.

Trešā nodaļā sastādīts empīriskā pētījuma plāns, kurš tika veikts Rīgas X pirmsskolas izglītības iestādē, ietverot novērošanas metodi un izmēģinājumu pedagoģiskajā darbībā, kur tika veikta uzmanības attīstības uzdevuma kopa 5 – 6 gadīgiem bērniem ritma rotaļās un kopējo nevērojumu rezultātu un to datu analīze.

Darba teorētiskais pētījums balstās galvenokārt uz B. Brices, I. Irgenes, J. A. Komenska, A. Ļubļinska, V. Golubinas, G. Svences, L. Lasmanes un daudzu citu autoru atziņām.

ANNOTATION

Rhythm games for 5-6 year old children to promote attention in preschool

Author: Ginta Anna Tipa

Scientific supervisor: Dr. paed., docent Ligita Stramkale

Aim of the work: To study the role of rhythmic play in promoting the attention of 5-6 year old children.

Keywords: Rhythm games, 5-6 year old child, attention

Thesis consists of: 51 pages, 4 appendices, 44 references.

Thesis composition: Introduction, 3 chapters. The first chapter studies the literature, where the basics of attention and its properties, as well as the development of children's attention and its role in the specific age group were studied theoretically.

In the second chapter, the literature is studied, where the essence of rhythmic games, the tasks involving them, as well as the promotion of their attention development are examined.

In the third chapter the plan of empirical research was compiled, which was carried out in Riga X pre-school educational institution including observation method and experiment in pedagogical activity, where attention development task set for 5-6 year old children was performed in rhythm games and analysis of total observations and their data.

The theoretical research of the work is based mainly on the findings of B. Brice, I. Irgene, J. A. Komenska, A. Lublinska, V. Golubina, G. Svence, L. Lasmane and many other authors.

SATURS

IEVADS.....	5
1. UZMANĪBAS VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS PEDAGOGU UN PSIHOLOGU ATZIŅĀS	7
1.1. Uzmanības jēdziena skaidrojums.....	7
1.2. Uzmanības īpašības un to raksturojums.....	10
1.3. Uzmanības attīstības īpatnības 5 – 6 gadīgiem bērniem	15
2. RITMA ROTAĻU NOZĪME BĒRNA UZMANĪBAS VEICINĀŠANĀ	18
2.1. Ritma rotaļu raksturojums.....	18
2.2. 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības veicināšanas iespējas ritma rotaļās	22
3. EMPĪRISKĀ PĒTĪJUMA PLĀNOŠANA UN IEGŪTO REZULTĀTU ANALĪZE	25
3.1. Empīriskā pētījuma plāns.....	25
3.2. Uzdevumu kopa bērnu uzmanības veicināšanai un izvirzītie kritēriji.....	26
3.3. Empīriskajā pētījumā iegūto rezultātu analīze	28
3.4. Priekšlikumi uzmanības veicināšanai ar ritma rotaļu palīdzību	45
SECINĀJUMI.....	47
LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS.....	49
PIELIKUMI	52

IEVADS

Bērna pirmajos dzīves gados psihe ļoti ātri attīstās, kur no bezpalīdzīgas un aprūpējamas būtnes izaug bērns, kurš izprot daudzas lietas, apzinās visu, un ir ar savu personību, kurš izprot apkārtējo norisi gan dabā, gan sabiedrībā, kurš ar laiku kļūst patstāvīgs, kas jau sāk pilnveidot arī apkārtējo pasauli ar saviem dotumiem un savu nelielo dzīves skatījumu.

Lai iepazītu šo pasauli, bērņā jau zīdaiņa vecumā attīstās visi psihiskie procesi, kas savieno viens otru, procesi: domāšana, iztēle, uzmanība, runa, jūtas, atmiņa, griba, uztvere, sajūtas, kas veido šo individuālo personības attīstību. Kā saka D. Lieģeniece: “Ka bērna attīstība ir jāaplūko no veseluma viedokļa, emocionālo, izziņas un gribas attīstības vienotībā” (Lieģeniece D. 1990.,19.).

Vērojams pēdējos gados, ka šī uzmanības noturība bērņos tieši mācību procesos vairs nav tik noturīga, jo vienkāršas darbības bērņā vairs neizraisa vēlmi darboties un vērst uz darba paveikšanu pilnīgu uzmanību. Autore uzskata, ka to ļoti ietekmē objekti kā tālruni, televizori, planšetes, lielās košās izkārtnes un citas lietas, kas bērņos rada uzmanības novēršanu no ikdienas apguves nozīmīgajiem procesiem. Šādi objekti un ierīces ļoti ietekmē bērņa skatījumu, un dabiskos - ne tik košos objektus, bērņa vairs nesaista, un tā vērstā uzmanība arī nav pietiekoši intensīva. Bērņi, šo objektu un ierīču ietekmē, apgrūtina arī mūsdienu skolotāja vērsto darbību un izvēlētā objekta piedāvāšanu, lai varētu noturēt bērņā šo interesētību, jeb ilgstošo uzmanību.

Tieši 5 – 6 gadīgiem bērņiem uzmanības veicināšana ir ļoti svarīga, jo bērņi, kas gatavojās jau pamazām skolai, ir svarīgi izkopt un attīstīt uzmanību, lai bērņā, uzsākot skolas gaitas nav neizprotams šoks, ka veiksmīgu uzdevumu izpildīšanu var veikt tikai ar mērķtiecīgu vērstu darbību, kur iesaistās uzmanības koncentrēšanās, bet ja tā nav attīstīta, veicot jebkuru uzdevumu, to pilnvērtīgi nespēj izpildīt.

Kā L.Lasmane saka: “Muzikālas darbības bērņā stimulē un iedarbina dzirdes centrus, kas apvieno visas maņas un sajūtas kopumā – dzirdi, redzi, koordināciju, uzmanību un uzlabo atmiņu” (Lasmane L. 2012., 9). Bērņam no mazotnes ir jau muzikāli ritmiskas dotības, kas bērņam veido drošo pamatu, kas noteikti veidotu drošāku izziņas procesu, ja izmantotu jau sen apgūtās izjūtas un tās veiksmīgi papildinot ar bērņam vēlamu pirmsskolas vecuma darbību – rotaļas. Rotaļu veidā bērņā pilnveidojās dažādas attīstības jomas, kas ietver arī kognitīvos un izziņas procesus.

Ritma rotaļas bērņos veicina uzmanības noturību visos iespējamajos veidos, kur pats bērņš ar sev jau iedzimtām izjūtām, veiksmīgi to attīstot, brīvi un droši var justies to izpausmē. Bērņš ritma rotaļās pozitīvi veic darbības un attīsta izziņas procesus, kas, bērņam neapjaušot, sagatavo

veiksmīgākai uzmanības attīstībai, kas ir ļoti svarīgs bērna mācību procesa apgūvē tieši 5 – 6 gadīgiem bērniem.

Pētījuma objekts: pedagoģiskais process pirmsskolā.

Pētījuma priekšmets: ritma rotaļas bērnu uzmanības veicināšanai.

Pētījuma mērķis – teorētiski analizēt un empīriski noteikt ritma rotaļu iespējas 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības veicināšanai pirmsskolā.

Pētījuma hipotēze: 5 – 6 gadīgiem bērniem uzmanības attīstība tiek veicināta, ja izmanto ritma rotaļas.

Pētījuma uzdevumi:

1. Analizēt pedagoģisko un psiholoģisko literatūru par 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības veicināšanu pirmsskolā.
2. Noskaidrot ritma rotaļu nozīmi 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības attīstībā.
3. Veikt empīriskā pētījuma plānošanu un izpēti pedagoģiskā izmēģinājuma darbībās uzmanības veicināšanai ritma rotaļās, analizēt iegūtos rezultātus.

Pētīšanas metodes:

- teorētiskās literatūras analīze;
- pedagoģiskā izmēģinājuma darbība;
- pedagoģiskais novērojums.

Pētījuma bāze: Rīgas “X” pirmsskolas izglītības iestādes 15 bērni vecumā no pieciem līdz sešiem gadiem.

1. UZMANĪBAS VISPĀRĪGS RAKSTUROJUMS PEDAGOGU UN PSIHOLOGU ATZIŅĀS

1.1. Uzmanības jēdziena skaidrojums

Uzmanība dažādās vārdnīcās tiek dēvēta kā „psihes (psihiskās aktivitātes, apziņas) izvēlēta virzība un koncentrēšanās attiecīgā laika brīdī uz kādu fizisku reālu objektu, kas pilda cilvēka uzvedības organizāciju un izziņas aktivitātes funkcijas” (Psiholoģijas vārdnīca, 1999, 145.). Uzmanība ir saistīta ar uztveres attīstību, tā ir cilvēka apziņas patvaļīga (tīša) vai nepatvaļīga (netīša) virzība un koncentrēšanās uz ārējās vai iekšējās (psihiskās vai fiziskās) pasaules atspoguļošanu, uzmanība ir visu psihisko izziņas procesu pamats (Lūse, Miltiņa, Tūbele, 2012.). Uzmanība rosina atlasīt noteiktus objektus un saglabāt kontroli pār tiem, uzmanības virzīšanai liela nozīme ir cilvēka gribai, kur pētot šo savienojumu, uzsvērti ir uzmanības veidi – netīšā, tīšā un pēctīšā.

Cilvēka organisms atrodas starp dažādiem kairinātājiem, kas rosina reaģēt, bet cilvēku apziņa nespēj vienlaicīgi uztvert un sajūst visus šos kairinātājus. Cilvēku sajūtu orgāni sniedz vairāk informācijas, nekā mūsu organisms spēj to pārstrādāt. „Sev svarīgo informāciju mēs no sākuma uztveram, kas sniedz mums apjēgtu tēlu, kas uzskatāms par nozīmīgu. Uztvere vērš pievērst kaut kam uzmanību” (Martinsons, 1999, 47.). Cilvēks, uztverot kādu objektu, parādību vai priekšmetu, to izvēlēsies pēc sev interesējošām īpašībām un, vēršot pastiprinātāku uzmanību, nodrošinās tā skaidru atspoguļojumu apziņā. Uzmanība pati nav izziņas process, bet to pielietojot šis process kļūst veiksmīgāks. Uzmanība cilvēkos pavada uztveres darbība, iegaumēšana un zināšanu pielietojums praksē. „Uzmanība ir cilvēka psihiskās darbības virzība, kas koncentrēta uz objektiem, kuri ir personībai nozīmīgi” (Komenskis, 1992, 141.).

Uzmanība ir noteikts apziņas stāvoklis, un to ietekmē dažādi faktori: psihiskais stāvoklis, domas un emocijas, personīgās problēmas, nogurums, miegainība, kā arī intereses esamība vai tās trūkums. Liela koncentrēšanās spējas ir nepieciešamas tieši uzmanības procesā, kas ir atkarīgs no nervu sistēmas tipa un cilvēka temperamenta. Veidot un attīstīt uzmanību var darbojoties. Uzmanības fizioloģiskais pamats ir galvas smadzeņu garozā izveidojies optimālās ierosas dominante. Tā veidošanās rada aiztures citās smadzeņu zonās (Golobina, 2007, 67.). Maziem bērniem šis process ir vāji attīstīts, kas uzmanības noturību bieži vien sadala vairākās darbībās vienlaikus un to nespēj darīt ilgstoši.

Psihologijā uzmanība tiek „aplūkota kā universāla psihiska parādība un saprasta kā apziņas koncentrēšanās psihiska funkcija” (Psihologijas vārdnīca, 1999, 145.).

Daudzi psihologi atzīst, ka uzmanība pilda svarīgas funkcijas cilvēka uzvedības organizācijā un izziņas aktivitātē, nodrošina visbūtiskāko informācijas atlasu un pārstrādi. „Uzmanība ir psihiķes attiecīgā brīdī izvēlēta virzība un koncentrēšanās uz kādu konkrētu objektu vai parādību” (Krejšamane, Valgere, Gulbe, 2000, 38.).

Medicīnā uzmanība tiek skaidrota kā apziņas koncentrētība, tas ir apziņas lauka sašaurinātība un virzība uz objektiem, ko cilvēks uztver vai par ko rodas priekšstats. Uzmanība ir jebkuras garīgās un fiziskās aktivitātes priekšnoteikums. Uzmanības fizioloģiskais pamats ir galvas smadzeņu spēja atbilstoši situācijai veicināt stingri noteiktas, pašas aktuālākās informācijas pieplūdumu no maņu orgāniem smadzeņu augstākajos nodalījumos, vienlaikus aizkavējot pārējās informācijas pieplūdumu, kā arī spēja aktivēt tās galvas smadzeņu garozas struktūras, kuras apstrādā iepilūstošo aktuālo informāciju (Medicīnas enciklopēdija, 1984.).

No pedagoģiskā skatpunkta tiek uzskatīts, ka bez noteiktas uzmanības daudzuma un pienācīgas rūpības, nav tādu lietu, kuras pasaulē varētu paveikt. Vizuālā uzmanība ir nepieciešama, lai liktu kopā burtus, vārdus un saprastu, kas rakstīts tekstā. Neesoša audiālā uzmanība vērojama tad, kad cilvēks neizšķir troksnī viena cilvēka balsi un nesadzird viņa teikto. Bez taktīlās uzmanības cilvēks nesataustītu kabatā vajadzīgās atslēgas vai tumsā gaismas slēdzi pie sienas. Šīs dažādās modalitāšu uzmanības ir cilvēka prāta un pamata process, bez kuriem nevar izdzīvot, bez kuriem nevar apgūt jaunas lietas, nevar neko iemācīties (Vanags, 2019.).

Kognitīvajā zinātnē arī uzmanība tiek raksturota kā process, kurā prāts aktīvi apstrādā ierobežotu informācijas apjomu, ko atlasa no lielā informācijas daudzuma, kas pieejams sensorajos, atmiņas un citos kognitīvajos procesos (De Weerd, 2003a; Rao, 2003.). Uzmanības procesi attiecināmi gan uz ārējām norisēm - notikumiem vidē, gan uz iekšējām – mūsu sajūtās, atmiņās un domās (Sternbergs, 2012.).

Tiek uzskatīts, ka uzmanība ir nepieciešama, jo tā mijiedarbojas ar vidi, kas liek psihei un ķermenim tai veiksmīgi pielāgoties. Cilvēka darbība nav iespējama, ja nav uzmanība, jo ar uzmanību mēs daudzas lietas plānojam, kontrolējam un izpildām konkrētas darbības, kas nepieciešamas tagad vai arī tiek tendētas uz nākotnes darbībām.

Svarīgi ir arī cilvēkam pārzināt sava prāta dabu un uzmanību spēt vērst uz noteikto darbību, kā arī spēt atgriezties pie iepriekš iesāktās darbības un izdarīt to līdz galam, kur noteikti ir jāiekļauj kāds atpūtas brīdis, lai veiksmīgāk spētu vērst šo uzmanību uz darbību arī atkārtoti (Hattie & Yates,

2014.). Uzmanības spējai ir noteikti ierobežojumi – gan apjoma, gan laika ziņā. Uzmanības pamata funkcijas, ko attīsta līdz ar vecumu un citiem faktoriem, ir spēja noturēt uzmanību, vērst uz noteiktu lietu, bet citas ignorēt, spēja pārslēgt šo uzmanību no vienas lietas uz citu, spēja traucējošo stimulu vidū atrast vajadzīgo (Vanags, 2019.).

Uzmanība pirmsskolā un skolā izpaužas kā spēja noturēt bērnam fokusu uz konkrētu uzdevumu un pildīt to noteiktu laiku. Labas prasmes ietver spēju kontrolēt savu uzmanību, ko proti vadīt, pārslēgt un kavēt, izmantojot dažādus paņēmienus vai stratēģijas (Trentacosta & Izard, 2007.).

Bērnam šīs uzmanības spējas nav attīstītas tik pietiekamā apjomā, kur neparādās bērnam arī pietiekama paškontrolē un pašregulācijas spēja. Neiropsihologi šo visu skaidro ar uzmanības orientācijas tīklojumu (neironi, kas nodrošina uzmanības funkciju) pakāpenisku attīstību un nobriešanu. Paši pirmie, kas attīstās, ir tieši orientācijas tīklojumi, kas apstrādā sensoros signālus, kur mazs bērns spēj ātrāk vērst uzmanību tieši uz skaņu, gaismu un kustību. Bērni tieši šo uzmanību spēj vadīt un kontrolēt to, lai nemitīgi nemainītu uzmanības virzību, attīstās nedaudz vēlāk (Posner, Rothbart, Sheese & Voelker, 2012.). Pēc šī var teikt, ka bērnos vispirms attīstās spēja vērst uzmanību, kas ir skaļāks, krāsaināks, kustīgāks, bet pēc tam attīstās šo uzmanību noturēt ilgāk uz vienu konkrētu stimulu vai spēja sadalīt starp vairākiem stimuliem. Vēl vēlāk attīstās spēja noturēt uzmanību un ignorēt nevēlamo informāciju.

Raugoties no skolotājas skatpunkta, jāvērs uz uzmanību uz bērna dabiskās attīstības trajektorijas, to bērnu atšķirības vienā grupiņā vai klasē (bērniem pat 2 – 3 mēnešu vacuma atšķirība var ietekmēt uzmanības spējas) un sagaidāmais spēju pieaugums. Skolotājām jābūt prasmīgām, lai veidotu tādas mācību uzdevumus, kuru izpildei bērnos atbilstu konkrētās uzmanības spējas. Uzdevumu garumu un sarežģītību pakāpeniski palielinot, tā uzlabotos bērnos, un attīstītos uzmanības spēju kvalitāte un apjoms. Svarīga arī ir vide, kurā bērns mācās (mājas, bērnudārzs, skola) un kā tā ir iekārtota, lai palīdzētu attīstīt labas uzmanības spējas. Videi jābūt tādai, kas atbilstu mācību kontekstam, būtu tāda, kur nebūtu vērojami daudzi uzmanības novēršanas objekti, bet arī ne pilnīgi izolētai no pārējās pasaules (Andersson & Bergman, 2011.).

Liela nozīme ir skolotāju atbalstam bērniem, mācību procesā palīdzēt prast atgriezties pie noteiktā uzdevuma, ko bērns ir iesācis, tā mācot neatlaidību un spēju bērnam noturēt uzmanību, gan ar sevis izjautāšanu un ar ārējās runas palīdzību, gan citiem paņēmieniem (izvirzot mērķus, kritēriju izveidošana, pareizi ielānots laiks atpūtai un prognozētais laiks uzdevuma izpildei).

Kopīgi ar bērnu, skolotāja sastrādājoties, palīdz bērnam netikai vērst uzmanību atkārtoti uz iesākto uzdevumu, bet arī apzināties, kas palīdz vai traucē konkrētā brīdī turpināt darbību (Hattie & Timperley, 2007.).

Uzmanības procesa automatizācija arī ir ļoti svarīga, ar to spēj vērst uzmanību uz noteiktu informāciju ātri, efektīvi un bez apzinātas piepūles (Kolb & Whishaw, 2015.). Šīs uzmanības spējas automātiskas kļūst tikai tad, kad sākontēji konkrētu darbību daudzkārt atkārtoti ar piepūli un apzinātu virzību. Kā piemēru var minēt, kad bērns mācās lasīt tiek veidota apzināta virzība to apgūt un ar piepūli vērš uzmanību uz katru nākamo burtu un iegaumē tos prātā, lai varētu izveidoties vārds. Ar laiku šo darbību veicot vairākas reizes un atkārtoti, bērns iemācās labāk lasīt un vairs neburto, bet pateicoties vizuālās uzmanības automātiskiem procesiem, sāk lasīt un izprot jau veselu vārdu, kas vēlāk jau ir frāze un lielākam augot un darbojoties jau būs vesels teikums un pat rindkopas.

Kompleksām vadības funkcijām – problēmu risināšanai un kritiskai domāšanai u.c. šiem sarežģītājiem domāšanas procesiem ir pamatā jābūt labai uzmanības spēju attīstībai (Vanags, 2019.). Tātad, lai veiksmīgi spētu vadīt sevi un savu darbību, uzmanība ir jāattīsta, jo tikai tad var spēt veikt grūtākos uzdevumus un tos analizēt, reaģēt un vērst savu uzmanību uz sev vērsto virzību. Uzmanība ir ļoti saistīta ar izziņas procesiem, bez kā veiksmīgi šie procesi nespēj darboties. Uztverot daudzas lietas, tiek cieši iesaistīta uzmanība, jo ar tās palīdzību noteikts objekts izsauc cilvēkos to uzmanību un tad notiek šī virzība, ar ko mēs uztveram un apjaušam, kas tad ir šis objekts. Uzmanību arī ietekmē cilvēka personība, jo daudzas lietas, uz ko tiek vērsta šī uzmanība, arī ietekmējās no paša cilvēka izveidotās personības un viņa interesēm, iekšējām vēlmēm un agrākās pieredzes. Uzmanību iedala trīs veidos, kas veicina lielāku izpratni par to, kāda šī uzmanība ir konkrētajā brīdī, ko var ietekmēt pats cilvēks vai arī ārējie kairinātāji, jeb cilvēkā iekšējā personība uz konkrēto objektu. Uzmanība arī tiek salīdzināta kā meklētājs, kas no lielā apkārtējās informācijas pēc noteiktām cilvēka vajadzībām tiek atlasīta, jo apjēgt visu esošo informāciju cilvēkam fiziski nav iespējams.

1.2. Uzmanības īpašības un to raksturojums

Uzmanību var izteikt trīs veidos: netīšā – kas ir raksturīgs mazbērna vacuma posmā, kur uzmanība tiek vērsta vairākām lielām un krāsainām lietām, tīšā - ko vēlam attīstīt sākotnēji no 5 – 7 gadu vecuma, kas trenē uzmanības noturību un to apjomu, kā arī palielina darba spējas, pēctīšā uzmanība – rodas darot darbu ar tīšo uzmanību un būt ieinteresētām to darot.

„Netīšā uzmanība – pievērš neparedzēts notikums vai objekts ar savu spilgtumu un interesantumu, par ko iepriekš cilvēks nebija domājis, to daļēji nosaka cilvēka iepriekšējā pieredze” (Meikšāne, 1998, 113.).

Cilvēkam, apmeklējot jebkādu vietu pēc savām interesēm un hobijiem, piesaistīs uzmanību vairāk tām parādībām vai objektiem, pat neaizdomājoties par to, par ko pats interesējās visvairāk. Lielākai objektu un parādību uzmanības piesaistīšanai arī ietekmē to vērstās košās un vēl cilvēkam nepieredzētās īpatnības, ko uztveram kā izteiksmīgāks apgaismojums, skaidrāks attēls, skaļāks skaņējums vai trokšņi, konkrēta notikuma daļa utml.

Netīša uzmanība ir uzmanības veids, kas ir izsaukta ar tādām vai citādām objekta īpatnībām, kas darbojas noteiktā laika momentā, bez nodoma būt uzmanību piesaistošām pie noteikta objekta. Netīšās uzmanības rašanās tiek noteikta ar fizisko, psihofizioloģisko un psihisko faktoru palīdzību, un ir saistīta ar kopējo personības attīstības virzienu. Tas rodas bez gribasspēka piepūles. Tieši šis veids ir raksturīgs izziņas darbībai bērniem pirmsskolas vecuma posmā (mazu bērnu apziņā fiksējas tieši tas, kas ir spilgts, spožs, emocionāls) (Тихомирова Л.Ф, 2000.).

Pievēršot uzmanību tikai sev interesantajam, piesaistot to nejauši, netīši, cilvēks neattīsta gribu un izvēlās nepārvarēt kādas esošās grūtības. Bērnam, sasniedzot 5 – 6 gadu vecumu, sākas veidoties tīšā uzmanība, ko ir būtiski attīstīt, jo uzsākot skolas gaitas, tīšā uzmanība būs ļoti nepieciešama ikdienas skolas dzīvē. Cilvēkā, un īpaši bērņā, apslāpēt netīšo uzmanību nav ieteicams, bet gan papildinot to, vērst uz tīšās uzmanības attīstību, kur bērnam ar gribas palīdzību un izvirzot konkrētu mērķi, spēš veiksmīgāk apgūt tīšo uzmanību. Veiksmīgi uzsākt to apguvi ir sākt ar vienkāršiem ikdienas pašapkalpošanās darbiem un citu pienākumu izpildi.

Tīšā uzmanība – cilvēks aktīvi virza savu apziņu uz vajadzīgo : mācībām, darbu. Ar gribas piepūli pārvar blakus traucējumus. K. Martinsone uzskata, ka tīšā uzmanība ir cilvēka apzināta izvēle, kam ir noteikts mērķis. Kā piemēru var minēt – bērnam ir uzdots izlasīt noteiktu grāmatu, kas nav bērnam īsti interesējoša, šeit uzmanība apzināti ir jāvirza uz šo uzdevumu un jācenšas to tik ilgi noturēt, līdz ir sasniegts gala rezultāts, izlasīta grāmata. Tīšā uzmanība prasa lielu piepūli, tādēļ cilvēki pārsvarā izvēlās tās lietas darīt, kas tomēr rada kādu interesi, kas nervu sistēmai mazāk prasa sasprindzinājumu (Martinsone, 1999.).

Tīšā uzmanība ir, kad cilvēks ar noteiktu mērķi tiecas pēc rezultāta ar noteiktiem uzdevumiem, kur parādās cilvēka vajadzības un ieinteresētība tās izpildes gala rezultātam, kur izvairās no apkārtējiem kairinātājiem, kas novērstu šo mērķtiecīgo uzdevuma izpildi. Tīšā uzmanība cilvēkā rosina zināmu piepūli, kas bērnu darbībās ir saskatāma rēķinot vai lasot grāmatu.

Pareizi izveidojot un izkopjot tīšo uzmanību, īpaši bērnā, veidojās kā personības īpašības, kur cilvēks pauž attieksmi pret apkārtējo pasauli, sabiedrību, darbu un pašu sevi.

Darbību veikt ar tīšo uzmanību var veiksmīgāk, ja cilvēks atrodas sev ierastākā telpā, kur nav jauni, neierasti kairinātāji, kas spētu novērst to uzmanību. Tīšo uzmanību var arī ietekmēt netikai ārējie kairinātāji (lietas, objekti, parādības), bet gan cilvēka iekšējās organisma īpatnības (fiziskas grūtības) vai emocionālais noskaņojums (stress, jūtas, domāšana).

Cilvēkam un bērnam lielāku aizrautību izzināt objektus vai parādības, kas pāriet no tīšās uz netīšo uzmanību, rosina darba izpildi veiksmīgāku un emocionālu gandarījumu, bez cilvēka organisma pārlietu piepūlēšanas. Šāds darbu izpildes veids varētu būt visu cilvēku vēlamā panākumu augstākais punkts, kas vērojams pēctīšajā uzmanībā.

Pēctīšā uzmanība – patvaļīgā uzmanība, kas rodas pēc tīšās uzmanības, kurā psihiskās aktivitātes koncentrēšanās un virzība atbilst apzināti pieņemtiem mērķiem, bet nav nepieciešama speciāla gribas piepūle sakarā ar darbības automatizāciju vai ar šo mērķu augstu nozīmīgumu subjektam. Šo uzmanību izsauc darba procesā radusies interese, kur vērstā griba ļauj paturēt konkrēto priekšmetu uzmanības centrā, šis uzmanības veids ir darbīgāks un vēlamāks cilvēkam, jo darbības mērķis tiek sasniegts bez īpašas psihiskas piepūles (Vorobjovs, 2000, 118).

Pēctīšās uzmanības pamatā ir grūts darbs, ar kuru strādā ar aizrautību un lielu patiku, kur cilvēkā vai bērnā tiek virzīta tīšā uzmanība un tā pārslēdzās netīšajā uzmanībā, jo to procesu darot, tas sāk vairāk ieinteresēt, un šī darbība sāk noritēt vieglāk, bez liekas piepūles. Tas var bērnā izpausties kaut spēlējot metalofonu, sākotnēji piepūlās izprast, kā jātur vāļīte un kurā brīdī ritmiski ir jāspēlē konkrētā metāla plāksnīte, bet, to apgūstot, pāriet darbība jau vieglākā epizodē, un bērns šo ritmisko darbību dara jau nepiepūloties un spēj pat gūt emocionālo gandarījumu spēlējot un dzirdot kopējo skanējumu.

Strādājot ar bērniem, ir jāņem vērā vairākas uzmanības īpašības, lai zināšanu apguve noritētu veiksmīgi, ir jāzin to iezīmes - uzmanības noturība, apjoms, pārslēgšana, sadalīšana koncentrēšana.

„Uzmanības noturība – ilgstoši pievēršas vienam priekšmetam vai darbam. Fizioloģiskais pamats ir ilgstoši ierosas koncentrācija vienā nervu šūnu grupā.” Kad šī šūna nogurst, iestājas uzmanības krīze. Lai izvairītos no krīzes un uzmanības noturība saglabātos, vajag ierosi pārsviet citā nervu šūnu grupā. „Uzmanības noturība ir apziņas aktīvs un darbīgs process. Noturību atvieglo pietiekami straujš darba temps” (Meikšāne, 1998, 113.).

Nogurums uzmanības noturību ļoti ietekmē, šī noturība ir saistīta ar cilvēka individuālajām īpatnībām un organisma vispārējo stāvokli. „Teicama uzmanības noturības koncentrācija ir

slavenajam Grieķu matemātiķim Arhimīdam, kurš pēc vēstītās leģendas, kad aplenkuši ienaidnieki viņa dzīvesvietu, Arhimīds bija tik ļoti iedziļinājies matemātikā, ka neredzēja un nedzirdēja ienākam karavīrus savā pagalmā. Karavīrus, uzrunājot Arhimīdu, šis vēlprojām neesot šos ievērojis, un, nepareizi izsakoties, tika nogalināts” (Martinsons, 1999, 49.). Pēc šī nostāsta var izprast, ka cilvēka noturība var būt ļoti ilga, tas atkarīgs tikai un vienīgi no paša cilvēka.

Bērniem veiksmīgāka uzmanības noturība būs tad, kad darba process noritēs aktīvi un mainīgi ar dažādākām darbībām. Bērnā neiestāsies brīvs brīdis pievērst uzmanību, kādam šī procesa uzmanības sadalīšanas nevēlamam kairinātājam, un apziņa strādās ar pilnu slodzi, kur neiesprauca kādas blakus domas, kas sliktāk ietekmētu veicamo darbību.

Uzmanības pārslēgšana - apzināta un apdomāta uzmanības pārslēgšana no viena objekta uz citu objektu, vai arī pārslēgšana no vienas darbības uz otru, sakarā ar jauna uzdevuma vai mērķa izvirzīšanu. Pārslēgšanas ātrums ir atkarīgs no katra bērna individuālajām īpatnībām (Тихомирова, 2000.). Šī uzmanības pārslēgšana var būt gan netīša, gan tīša, piemēram, ka kādā pasākumā tiek uzturēta saruna ar vieniem cilvēkiem, bet, izdzirdot pieminam savu vārdu, pēkšņi pārslēdzies, un uzmanība vērsta grupai, kura runā par konkrēto personu.

Pārslēgšana bērnam ietekmē ar tā individuālajām atšķirībām un nav atkarīga tikai no tā labās gribas. Šo procesu veicot, bērnam ir sevi jāpiepūla, kur ir liela paškontrolē un izvirzītas savas konkrētas prasības. Uzmanības pārslēgšanu var attīstīt rotaļu veidā, kur bērnam ātrā tempā jāmaina darbības veids. Piemēram, rakstot vairākas reizes ciparu divi un pārmainot to pēkšņi uz ciparu pieci – ātri to darot, tas sagādā grūtības vai izpildot kustības horizontālā virzienā un pēkšņi to nomainot ar vertikālām kustībām.

Tāpat kā pārslēgšana, arī uzmanības sadalīšana ir atkarīga no nervu darbības īpatnībām, īpaši no nervu procesu kustīguma, kur iesaka, lai uzmanības sadalīšana notiktu veiksmīgāk, tad cilvēkam vajadzētu veikt jau zināmu darbību, kuru ir darījis un kurā jau ir izveidojušās kādas iemaņas (Meikšāne, 1988, 113.).

Uzmanības sadalīšana - spēja vienlaikus turēt uzmanības lokā vairākus objektus, kas bērnam vaicina darīt vairākas lietas vienlaicīgi, piemēram, klausīties skolotājas teiktā un pierakstīt to, klausīties mūziku un gleznot. Katram bērnam šīs spējas sadalīt uzmanību nav visiem tik veiksmīga, jo ir vairāk ietekmējošie apstākļi, kas neļaus veiksmīgi sadalīt šo uzmanību uz vairākiem objektiem vai darbībām, tādā veidā jānodrošina veiksmīgākie apstākļi, lai realizētu šo uzmanības sadalīšanas izpildi. Treniņu rezultātā šo spēju var izkopt, ja to dara no mazākās darbības atbilstoši rezultātu attīstībai to palielinot lielākā darbībā.

Uzmanības apjoms - tas ir objektu (vai to elementu) daudzums, kas tiek vienlaicīgi uztverts ar pietiekamu skaidrumu un tiešumu. Jo vairāk priekšmetu vai to elementu tiek vienlaicīgi uztverts, jo lielāks ir uzmanības apjoms, un, jo lielāka un efektīvāka būs darbība vai darbības process (Тихомирова, 2000.).

K. Martinsone uzskata, ka uzmanības apjoms ir informāciju daudzums, ko cilvēks spēj ietvert uzmanības lokā noteiktā laika vienībā. Šis uzmanības apjoms ir ierobežots. Cilvēks ar lielu uzmanības apjomu spēj pamanīt vairākus priekšmetus, parādības un īpašības. Uzmanības apjoms arī ir atkarīgs no iepriekšējās pieredzes un zināšanām. Jo vairāk ir apjēgta informācija, jo vairāk to spēj uztvert. Cilvēkam, kam par noteiktu objektu un tām īpašībām ir dziļāka izpratne, ar iepriekšējo saistīto informāciju uztvers lielākā apjomā. Kā piemēru var minēt, ja tiek rādīta kāda manipulācija ar priekšmetu, un šis priekšmets kādam no bērniem būs jau zināms, tad viņš noteikti iegaumēs un ievēros vairāk detaļu nekā tie, kas šo priekšmetu redz pirmo reizi (Martinsone, 1999.).

Šos objektus cilvēks uztver apziņā, objektu daudzumus, ko veiksmīgi var uztvert pieaugušais, ir 4 līdz 7 objekti. Ietekmējošie faktori, kas uzmanības apjomu spēj ietekmēt, ir uztveramo objektu izvietojums un konkrētas cilvēka uzmanības īpašības. Objekta apjomu trenēšanai var izmantot to pašu bērna sejas aplūkošanu uz 5 sekundēm un tad, neredzot to seju, noraksturot tās iezīmes, ko ievēroja bērna izskatā.

Uzmanības koncentrēšana – intensitāte, ar kādu uzmanība tiek pievērsta objektam, spēja apzināti noturēt uzmanību noteiktā nodarbē un apziņas novēršana no citiem kairinātājiem, novēršanās no visa cita, lai pildītu tikai iecerēto darbību, un ka to nosaka dažādi apstākļi (interese, noguruma pakāpe u.c.), ko raksturo V.Golubina (Golubina, 2007, 69.).

Bērnos bieži vērojama šī koncentrēšanās, skaitot kādu dzejoli, kur uzmanība ir vērsta uz dzejoļa tekstu, bet to raiti noskaitīt palīdz bērna ritmiska šūpošanās, kas ir sava veida koncentrēšanās. Bieži sastopama ir pieaugušo kļūda, kad bērniem pašiem neļauj atrast savu veiksmīgāko koncentrēšanos spēju un ietekmē ar savām virzītām darbībām, bet tas bērnos samazina patstāvīgumu un zaudē savu izvēlēto aktivitāti.

Jāpiemien arī uzmanības īpašu stāvokli, kas ir izklaidība, ko K. Martinsone raksturo kā situāciju, kad cilvēka darbība nesaskan ar uzmanības virzību. Psihologi izdala divu veida izklaidību. Pirmais veids ir saistīts ar uzmanības intensitātes nepietiekamību, tās nenoturību. Otrais veids ir saistīts ar pretēja rakstura parādību – ļoti spēcīga koncentrēšanās uz kaut ko vienu, un tāpēc cilvēks pamana maz ko citu sev apkārt K. Martinsone šo sauc par zinātnieka izklaidību (Martinsone, 1999.).

Uzmanība ietver daudzas tās īpašības, kas izsaka konkrēto uzmanības darbību. Uzmanība iedalās trīs veidos: netīšā uzmanība, kur cilvēks bez apzināta lēmuma un gribas pievērš uzmanību konkrētajai lietai vai parādībai, kas notiek spontāni; tīšā uzmanība, kur cilvēks ar apzinātu izvēli vērš uzmanību, kurai ir konkrēts mērķis; pēctīšā uzmanība, kur pildot kādu uzdevumu ar piepūli ar tīšo uzmanību vērsta vēlāk jau pārslēksies netīšajā uzmanībā, jo tas uzdevums sāks ieinteresēt vairāk tieši pildot to darbībā. Konkrētajās darbībās arī tiek analizēta uzmanības īpašības kā uzmanības apjoms, koncentrācija, noturība, pārslēgšana, sadalīšana. Visas šīs īpašības izzinot, var veiksmīgāk izprast, uz ko tiek vērsta uzmanība un kā to veiksmīgāk varētu attīstīt konkrētajā darbībā.

1.3. Uzmanības attīstības īpatnības 5 – 6 gadīgiem bērniem

Bērna konkrētais vecuma posms parāda bērnu attīstību un pakāpeniski izpaužas faktā, ka zināmos uzdevumus bērns spēj atrisināt tikai noteiktā vecumā, ko ir minējis zinātnieks Ž.Piažē (Piažē, 2002.). Ļ.Vigotskis uzskata, ka bērnam konkrētas mācību jomas apgūt būtu nelabvēlīgi, ja to apgūst pārāk agri, kad atbilstoši bērna psihi mehānisms vēl nav nobriedis, bet vēl tikai briest, kā arī negatīvi ietekmē, ja arī to sāk mācīt un apgūt pārāk vēlu. Tāpat ir arī ar uzmanību, kas šajos procesos iesaistās un to izzināšanu vairāk pastiprina (Vigotskis, 2002.).

Pēc I.Puškarevas un A.Golubevas teiktā bērns ir personība, kas nepārtraukti attīstās un kurš spēj pilnveidoties un mācīties. Bērns attīstās un pilnveidojās pēc sev gūtās pieredzes un informācijas, kā arī daudz ko pārmanto no vecākiem, informāciju gūst arī augot un attīstoties (Puškarevs, Golubova, 1999.).

Bērna uzmanība šajā vecuma posmā tiek koncentrēta tik ilgi, kamēr kāds noteikts priekšmets, parādība vai darbība viņa interesi spēs noturēt un tā nepazudīs, nepārslēgsies uz kādu spilgtāku kairinātāju. Vērojams, ka šīs interešu un uzmanības pārslēgšanās veidā bērns ilgstoši ar vienu un to pašu lietu nespēj nodarboties.

Uzmanība šajā vecumā, kas skaitās vecākais pirmsskolas vecums, reti kad izraisa iekšējie nosacījumi, var apgalvot, ka ir pārsvarā netīša, bet ievērojami paplašinās uzmanības apjoms, tā stabilitāte, pēc kā veidojās jau tīšā uzmanība. Šis vecums ir tas posms, kad veidojās pāreja no netīšās uzmanības uz tīšo uzmanību un, uzsākot skolas gaitas bērniem, šī tīšā uzmanība būs nepieciešama lielāko daļu mācību procesā, tādēļ ir ieteicams attīstīt šajā vecumā tieši tīšo uzmanību. „4 – 5 gadīgi bērni uzmanību spēj koncentrēt apmēram 6 – 8 sekundes, 6 – 7 gadīgi

bērni spēj noturēt 12 – 20 sekundes” (Svence, 1999, 86.), ievērojot noteikti bērnu fiziskās un emocionālās īpatnības un to stāvokli.

Uzmanības noturīgums, bērnam pieaugot, parasti nostiprinās, šī noturība krasi izpaužas viņu individuālajās atšķirībās. „Uzmanības noturīgums pašsavaldīgiem, līdzsvarotiem bērniem ir 1,5 – 2 reizes lielāks nekā viegli uzbudināmiem bērniem” (Nikiforovs, 2007, 199.).

Uzmanības apjomu šajā vecumā var izmērīt ar noteikta objekta daudzumu, kur objekti parādās vienā laika periodā, ko bērns uztver un aptver, bērns jau sešu gadu vecumā spēs uztvert vismaz trīs objektus, kur bērna uzmanība būs pilnīgāka un detalizētāka. 5 – 6 gadīgiem bērniem jau būs apzinātāka uzmanība, kuru vērsīs sev vēlamajai darbībai un jau iesaistot arī gribu un zināmu piepūli (Гоноблин, 1998.).

5 – 6 gadīgiem bērniem ir laiks, kad intensīvi notiek psihisko procesu attīstība. Paaugstinās uztveres diferenciācija. Bērni jau apzinātāk vada savu uzmanību, ko arī spēj noturēt uz konkrētu objektu. Uzmanības noturību nevar uzskatīt, ka tā ir apziņas apstāšanās vienā punktā, bet gan tās aktīvs un dabīgs process. Šo ilgstošo noturību nodrošina ilgāku, ja ir pietiekami straujš darba temps, kur bērni nespēj un nepaspēj vērst savu uzmanību uz citiem, blakus esošiem kairinātājiem. “Straujāks mācību procesa temps un apziņas vajadzīgais virziens strādā ar pilnu slodzi un nespēj iejaukties blakus domas – bērns darbu veic aktīvi, un noturība ir ilgstošāka” (Lubļinska, 1979, 175.).

Liela nozīme šajā vecumā ir bērna emocionālais stāvoklis, kas arī pastiprināti ietekmē bērna uzmanību. “Šajā vecumā izpaužas ambivalentas jūtu izpausmes – vienlaikus bērns dusmojās un te pēkšņi var būt savaldīgs, līdzjūtīgs vai zaudēt paškontroli un vēl citas izpausmes” (Svence, 1999, 86.). Tāpēc pieaugušajam šajā vecuma posmā ir liela nozīme, kas palīdz bērnam emocionāli tikt galā ar šīm izpausmēm, svarīgi arī pieaugušajam pieņemt viņa emociju maiņas un akcentēt vairāk tās labās emocijas, kas rosinās bērņā justies gribētām, un ka viņa vajadzības tiek uzklautas.

Šādā veidā bērna emocionālais faktors, kas ietekmē uzmanību tiek nostabilizēts, un no nepatvaļīgas iegaumēšanas bērņā attīstās jau gribētā iegaumēšana, “uzmanība - izklaidības iemesli tiek apslāpēti un tiek izkopta arī atmiņa un iegaumēšanas spēja” (Meikšāne, 1998, 114.).

Bērnu uzmanības attīstības īpatnības nevienmēr visiem bērniem ir vienādi nostiprinātas sasniedzot 5 – 6 gadus, to ļoti ietekmē vīdažādākie izklaidības iemesli. Šie izklaidības iemesli var būt gan emocionāls kāds pārdzīvojums vai fizisks nogurums, kā arī iztērētā enerģija, vērojot spīlgtus un ar darbībām pārpilnus notikumus kā teātra izrāde vai kādas viesības. Pildot liela apjoma

uzdevumus, kur nepieciešama liela koncentrēšanās spēja vai apgūstot vienkārši sev neinteresantu informāciju.

Ģimenes dzīve arī var ietekmēt bieži vien izklaidības iemeslu, kur neveicina bērnam ikdienas veicamos pienākumus, nav noteikta dienas ritma. Vecāki, izpildot bērna darbības, arī šādā veidā rosina izklaidības iemeslus, jo bērns pats neapzinās, kas viņam noteiktā brīdī ir jāizdara. Noteikti ir jāiesaista bērnu ģimenes pienākumos, kur bērns iemācīsies plānot savu darbu, iegaumēs secību savās darbībās un vingrināsies būt rūpīgs. “Darbošanās procesi, ko viņš veic ģimenes dzīvē vairāk nostiprināsies patvaļīgā uzmanība, iegaumēšanas spējas un atmiņa” (Meikšāne, 1998, 114.).

Svarīgi ir arī bērnam attīstīt viņa izziņas procesus šajā vecuma posmā, kur iesaistās bērna zinātkāre un jaunu interešu veidošanās, tāpēc arī pedagogiem savās darbībās bērniem ir nevis monotoni jārunā un neinteresanti jāvada mācību process, bet to, iesaistot ar rotaļu vai sava veida izpēti, kur bērna uzmanība un interesētība būs lielāka, jo vēl nedarītas lietas bērnos izraisa lielāku piesaisti, kā arī uzmanība ir pastiprinātāka.

Noteikti bērniem 5 – 6 gadu vecumā lielāka uzmanības noturība un tā motivācija ir bērniem, ja tas piesaista un ieinteresē, kas pārvēršas gribā pildīt un darīt uzdevumu un pievērst visu savu uzmanību, nevis novērst to uz kādu blakus esošo kairinātāju.

2. RITMA ROTAĻU NOZĪME BĒRNA UZMANĪBAS VEICINĀŠANĀ

2.1. Ritma rotaļu raksturojums

Rotaļa ir interesanta, izklaidējoša rakstura nodarbība grupā laika īsināšanai, atpūtai, redzesloka paplašināšanai, pozitīvu attiecību veidošanai vai kādam noteiktam mācību mērķim. Rotaļa ir svarīga mācīšanās darbība bērniem pirmsskolas vecumā, bez rotaļas bērni nav iedomājama, tā attīsta un audzina. „Rotaļā bērni izkopj un pilnveido savas fiziskās prasmes un garīgos dotumus un dotības, kas arī ir pedagoga izpausmes forma kopīgi darbojoties ar bērniem” (Skujiņa, 2000, 247.)

I. Dravniece min rotaļu iedalījumu divās grupās:

- rotaļas ar fiksētiem jeb atklātiem noteikumiem, piemēram, didaktiskās spēles, kustību rotaļas, muzikālās rotaļas, tautas rotaļas;
- rotaļas ar nefiksētiem jeb slēptiem notikumiem, piemēram, sižetiskās lomu rotaļas, radošās, simboliskās rotaļas (Dravniece, 2013,3.).

Bērniem rotaļa ir interesanta un aizraujoša aktivitāte, kurai, pēc bērna domām, nav mērķis radīt noteiktu darbības produktu, nav tieša mācību uzdevuma, kaut arī pedagogi saprot, ka rotaļa patiesībā ietver abas šīs vērtības. Rotaļas rezultāts ir bērna attīstība, uzsver latviešu psihologs I. Plotnieks, rotaļā it kā izpaliek mērķis un rezultāts, bet gan iekļaujās pašā rotaļā (Plotnieks, 1988, 48.).

Ritms ir mums visapkārt, ritmu var saskatīt gan dabā, gan sadzīvē. Cilvēkos ritms ir runas un kustību pamatā, saistīts ar runu, kustību un to koordinācijas attīstību. Šo ritmu dažreiz dēvē kā spēku, kas saplūst ar melodiju un veido sava veida harmonisko noskaņu. Cilvēki pat nepiedomājot runājot, jau veido ritmisku darbību, ko dēvē par brīvo ritmu jeb prozas ritmu. Runas veidā šis ritms ir vērojams operdziedājumos un viduslaiku mūku slavinājumu dziedājumos. Ritms apvieno rīcību, nosaka būtību un vienlaikus ietekmē mūzikas klausītāju.

Bērns šo ritmu var radīt ar elementārām rotaļām, kur iekļauj savu ķermeni – plaukšķinot, dipinot, ar dažādiem artikulatīviem eksperimentiem u.c. Bērniem bieži šis ritmiskās darbības patīk darīt caur ritmiski skandējošām rotaļām, skaitāmiem pantiem no folkloras, plaukstu rotaļas ar skandēšanu un kustību koordinācijas elementiem, kā arī putnu vai citu dzīvnieku skaņu ritmiska atdarināšana. Šīs visas darbības bērnam attīsta psihiskos procesus, augt intelektuāli attīstītām, kur vingrina kustību koordināciju un smalko muskulatūru (Brice, 2013.).

„Bērniem visātrāk attīstās spēja uztvert ritma tempu un tā kontrastējošos pretnostatījumus (ātrs – lēns; ātrs – mērens – lēns), ar laiku attīstoties var arī uztvert pakāpenisko tempa maiņu (paātrinājumu un palēninājumu). Tempa izjūta jau sāk attīstīties 3. dzīves gadā” (Lasmane, 2012, 47.).

Sākotnēji bērnam būtu jāattīsta pulsācijas izjūtu. Izmantojot ritma rotaļas un to iesaistītie vingrinājumi attīstīs tempa izjūtu. Viena no rotaļām varētu būt kustību ritmiska nodarbība, kur, klausoties skaņdarbu, izpilda kustības, un to skaņdarbu skanējums ir veidots dažādos tempos. Sākotnēji bērnam šīs kustības var būt haotiskas, bet tās mūzikas ritmiskais zīmējums izraisīs plastiskumu un vēlāk sakrītīs ar mūzikas pulsu (Pagraba, 2003.).

N.Pagraba atzīst K.Orfa uzskatu, kur ritmu nosauc par mūzikas „ķermeni”. Bērnos īpaši svarīgi ir uztvert mūziku ne tikai ar ausīm, bet gan ar savu ķermeni, kas pastiprina muzikālo pārdzīvojumu. Pedagogam, veiksmīgi izraisot bērnam šo ritmu izpratni kustībās, sākās bērna personības attīstība un to jūtīguma atsaucība (Pagraba, 2003.).

Bērnos ritmiskas darbības vaismīgāk attīsta arī mūzikas pavadījumā izpildītās ritmiskās kustības, kur šo ritmu apgūst reaģējot uz mūzikas ritma izmaiņām, un tās atveido tieši ķermeņa kustībās. Mūzikas klausīšanās laikā un ritmiskajās kustībās attīsta tempa izjūtu. Ritma rotaļa un tā darbība varētu būt klausoties skaņdarbu, izpilda tā ritmā esošas kustības, šī skaņdarba temps ir veidots dažādos tempos, kas rosinās bērniem vērst lielāku uzmanību, lai varētu sekot līdz tempa maiņai, kur varētu precīzi izpildīt ritmiskas kustības (Brice, 2017; Pagraba, 2003.).

Bērni kustībās iepazīstas ar skaņu īpašībām – augstumu, ilgumu, tembru un dinamiku. Tikai vēlāk tiek apgūti arī citi mūzikas ritma apgūšanas komponenti kā metroritmu un tempu apguve ar skandēšanu, skaņošo žestu izpildi, pirkstiņrotaļām un instrumenta spēlēšanas apguvi.

Nākošais posms, ko izmanto ritma rotaļās, ir skanošo žestu pielietošana. Skanošie žesti ir metronomiska darbība, kuru izpildē kā instruments ir iesaistīts cilvēka ķermenis. Skanošo žestu jēdzienu iekļāva G. Kētmāne. Skanošos žestus ietver četri ķermeņa kustību skaņu pamata elementi – kājas, stilbi, plauksts un knipju piesitieni.

Izmantojot skanošos žestus, bērnam attīstās ritma izjūta, tiek izkopta bērna kustību un runas koordinācija, trenē bērna uzmanību un koncentrēšanās spēju, sagatavo orientācijai partitūrā, sagatavo dažādu ritma un mūzikas instrumentu spēlei, kā arī bērni pierod pie kopējās kolektīvās muzicēšanās. Noteikti skanošos žestus sākotnēji ir jāveic ar vieglāko uz sarežģītāko, apguves secība – plauksts, kājas, tad kopā plauksts un kājas, stilbi tad kopā stilbi, plauksts un kājas un beigās knipji, stilbi, plauksts un kājas (vairāk par četrām ķermeņa daļām nevajadzētu izmantot).

„Atskaņojot skanošo žestu partitūras, padziļinās arī teorētiskās zināšanas mūzikas formas uztverē” (Lasmane, 2012, 27.).

Viens no pedagogu iespējām bērnos rosināt ritma attīstību ir iekļaut pedagoģiskajā procesā skandēšanu jeb vēl saucama par ritmisku runāšanu, ko B. Brice izskaidro, ka tā ir ritmiska runāšana caur vingrinājumiem vai rotaļām, kas tiek veidots, izmantojot bērniem saistošus īsus skaitāmos pantus, dzjoļus, sakāmvārdus, mīklas, mēles mežģus, vārdu spēles u.c. Ritmiskās runas metodi var izmantot arī mācoties konkrētas dziesmas tekstu, kuru skandē ritmiski vai artikulatīvi grūtākajiem fragmentiem. Skandēšanā var arī izmantot balss nianses, tembrus, tempus un izteiksmes, kas bērniem rada lielāku uzmanības noturību s,skandējot daudzveidīgi šo viena teksta frāzi vairākas reizes.

Skandēšanu var arī pavadīt vai atbilstīgi skandēšanas ritmam ritmizēt ar skanošajiem žestiem vai skaņu rīkiem. Skandēšana nav vārdu dalīšana pa zilbēm, bet gan runas ritms, tā ir būtiska atšķirība, kas ir jāievēro un bērniem sākotnēji jā māca apgūt tieši runas ritmu, ko vēlāk var atspoguļot arī ar skanošiem žestiem vai skaņu rīkiem (Brice, 2017, 7.).

Bērniem ļoti interesējošas ritma rotaļās arī ir pirkstiņu rotaļas. Pirkstiņu rotaļas ir specifiski mērķtiecīgi virzīti roku vingrinājumi runas kustību analizatora darbības sekmēšanai. Ritmiskās darbībās pirkstiņrotaļas skandējot ritmisku tekstu bērnam raisīs lielāku uztveri un ieinteresētību, jo nebūs tikai vienkāršs teksts, bet gan teksts ar bērna vērstu darbību pirkstiņu rotaļu tehnikā. Pirkstiņu rotaļas ir atzītas par roku pirkstu jeb smalkās motorikas kustībām, kur ir muskuļu, nervu un kaulu sistēmas darbību kopums. „Smalkās motorikas kustība stimulē dažādus apvidus galvas smadzenēs, kā rezultātā tiek veicināts kognitīvais process un attīstīta koncentrēšanās spēja” (Brice, 2007, 5.). Rotaļas ar pirkstiņiem veicina garīgo attīstību, loģisko domāšanu, sensoro sajūtu (maņu sajūtas), uzmanību, atmiņu, iztēli un glītu rokrakstu.

Viena no sarežģītākajiem ritma izpildes veidiem, ko arī var iesaistīt ritma rotaļās, ir ritma instrumentu spēle, rotaļās izmantojot fantāziju un apvienojot ar vēl kāda ritma apgūšanas paņēmieniem radoši, var arī spēlēt kādu no instrumentiem. Spēlējot instrumentus, attīstās bērnam iztēle, fantāzija un tembrālā dzirde. Sākotnēji bērni var izmantot vienkāršus sitamos instrumentus kā kociņus, kastaņus, zvaniņus, bungas, klabatiņas u. c. Sarežģītāki sitamie instrumenti būtu jau metalofons un arī citus instrumentu spēles kā, piemēram, kokli. Izpildot šīs ritmiskās rotaļas, bērniem ir nepieciešama liela uzmanības koncentrēšanās, jo ir ne tikai jā klausās, bet arī ir jāizpilda ritmiskas kustības ar instrumentu, kas attīsta koordināciju (Lasmane, 2012.).

Sākotnēji ritma rotaļās vajadzētu uzstādīt tikai vienu uzdevumu, un, kad to bērns ir pilnībā sapratis un ir spējīgs veiksmīgi izpildīt to, tikai tad var veidot vairākus uzdevumus, kas apvienojās. Visas rotaļas, ne tikai muzikālā darbībā, ir jāveic pēc nosacījuma - no vieglākās sarežģītības pakāpes uz grūtāko, ja bērnam rodas kāda neipzratne un izpildes sarežģītība noteikti var uzdevuma kādus nosacījumus atvieglināt, lai izpilde būtu veiksmīgāka un tiktu līdz savam vēlamajam mērķim (Ветлугина, 1982.).

Ritma rotaļas ar ostinato, runas un instrumentālā improvizācija u.c. bērniem nekad neapnīk un rosina tās uzmanību, jo rotaļa sākas kā no jauna ar citiem uzdevumiem vai niansēm. Ritma rotaļas attīsta vēl ļoti daudz bērnos tik svarīgās prasmes un īpašības, kas noderēs turpmākajai dzīvei un skolas gaitām (Brice, 2013, 3.).

Ritma rotaļas ir ļoti daudzveidīgas – ar runas kustību *ostinato* elementiem, izmantojot dažādus skaņu rīkus vai sportu u.c. atribūtus, piemēram, dažāda garuma nūjas vai ritma kociņus, smilšu maisiņus, lentas, lakatus, bumbas vai bumbiņas utt. Ritma rotaļas var būt gan ar runas, dziedājuma vai mūzikas pavadījumu, gan bez tā. Šādās rotaļās arī noteikti ļaut bērniem radoši un daudzveidīgi izpildīt un iekļaut ikviena bērna radošo izpausmi, kas radīs noteikti prieku un piederības sajūtu (Brice, 2013, 3.).

Apvienot kopīgā ritma rotaļā var arī mūzikas ritmā klausīšanos ar kustību izpildi un mūzikas instrumenta spēli, kur bērnos tiek nodarbināts viss ķermenis, gan klausoties, gan kustoties, gan domājot un uzmanīgi uztverot, kurā brīdī ir vēl jāspēlē mūzikas instruments. Noteikti bērnam izpildot grūtākus apvienojumus, bērns vairāk attīstīs uzmanību un to koncentrēšanās spēju, bet pedagogiem ir ļoti uzmanīgi jāizvērtē bērna prasmes, lai šie dotie uzdevumi nebūtu par sarežģītu, kas bērnam veidos neizdošanās iespaidu un ātri pazudīs šī vēlme darboties kopīgajā rotaļā, kur arī izzudīs šī uzmanības noturība. Sākt noteikti ar vieglākiem ritmiskajiem komponentu savienojumiem un tos pakāpeniski attīstot, bērns veiksmīgāk attīstīs šīs darbības izdošanos un šī uzmanības noturība arī būs ilgāka, ko ar vēl papildus darbībām varēs attīstīt arī citas uzmanības īpašības.

Bērna veiksmīgais ceļš uz ritma rotaļu prasmju apguvi un to pilnveidošanu ar atbilstošo motivāciju un radošumu ir tendēts, ko skolotājs var panākt izmantojot tās metodes, kas to atraisītu bērnos. Rotaļā izvirzot uzdevumus ieklausīties, salīdzināt, vērot, atrast nepieciešamo, grupēt pēc dažādām pazīmēm (ritma, skaņas, kustības, materiāla utt.), tiek aktivizēta bērna prāta darbība un īpaši veicina bērnam uzmanības noturību un tās attīstību konkrētajās uzmanības īpašībās.

2.2. 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības veicināšanas iespējas ritma rotaļās

Pirmsskolā bērniem ir svarīgi veikt darbības, kurās tiek virzīta ar savu tendētu apziņu uz domāšanas, uzmanības, atmiņas, runas un uztveres procesu attīstību. E. F. Guļakevičs uzsver, ka darbības veiksmīgi sāk pielietot bērni, kuri sasnieguši jau piecu gadu vecumu. Piecos gados bērņā veidojās psihisko procesu daudzpusīga attīstība, kurā bērns nosprauž arī savus mērķus ne tikai praktiskās darbībās vēršoties sasniegumiem, bet arī ar nodomu vadītu savas atmiņas, uzmanības un citus procesus (Guļakevičs, 1991, 514.).

Uzmanība ir saistīta ar uztveres attīstību. 5 – 6 gadu vecumā bērnos norisinās strauja pāreja tieši no netīšās uzmanības uz tīšo. Šajā vecumā paplašinās uzmanības noturība un apjoms kā arī darbība. Bērnos piesaista pievilcīgi objekti, kuru pavada emocionāls pārdzīvojums, kas saistīts ar viņu interesēm un motivāciju. Uzmanību var arī piesaistīt tādi objekti, kas ir pat neievērojami, bet, ja tas ir bērna interesēs un piesaista tā īpašības un to izmantošanas veidi vai paņēmieni (Svence, 1999, 86; Golubina, 2007, 68, 121.).

Sešgadīgiem bērniem parādās iekšējā uzmanība, kur pievēršas vairāk savām domām un pārdzīvojumiem, kuru cenšas pārvaldīt. Tīšo uzmanību sāk attīstīt rotaļās, kas iekšēji bērņā rosina vēlmi darboties un ar lielāku interesētību bērns virza savu darbību, koncentrēšanos un uzmanību, lai veiksmīgāk spētu izpildīt šo piedāvāto rotaļu. Kur bērns no netīšās uzmanības ar savu vērsto interesi un darbību rosina tīšo uzmanību.

Šajā vecumā pirmsskolā darbojoties attīstās arī uzmanības īpašības. Uzmanības apjoms, kur izpildot darbības ar skaņošajiem žestiem, kur pēc skolotājas rādītā parauga spēš jau iegaumēt vairākas šīs ķermeņa izmantojošās daļas skaņošajos žestos. Pieaug arī bērnos šajā vecumā uzmanības noturība, ko var salīdzināt ar jaunākiem bērniem – 3 līdz 4 gadīgi bērni izpildot vienu rotaļu, spēš to darīt aptuveni 15 – 20 min, bet 5 līdz 6 gadīgi bērni to veiksmīgi variējot var pat pildīt no 30 līdz stundai ilgu laika periodu.

Uzmanības koncentrācija, sadalījums un pārslēgšanās šajā vecuma posmā vēl tik labi neattīstās, jo vēl projām bērnos vērojama izklaidība – bērna darbība, kas ir viegli iespaidojama. Īpaši vērojams tas būtu ritma rotaļās, ja darbojoties bērns ir tik ļoti ieinteresēts ritma instrumenta spēlēšanā, ka to nevēlās pārtraukt un piedāvātajai nākošajai darbībai nespēj tik veiksmīgi koncentrēties un pārslēgties, jo vēl bērna uzmanība ir pie tik ieinteresētās ritma instrumenta spēles. Protams, arī šīs uzmanības īpašības neizdošanas var arī ietekmēt ātrs nogurums no pārāk košiem iespaidiem vai tieši otrādi - no vienmuļiem un bērņā tik neinteresējošiem uzdevumiem.

5 – 6 gadīgiem bērniem jau pamatiemaņām vajadzētu būt apgūtām tieši ritma izjūtai un tās izpildei, lai veiksmīgāk varētu attīstīt tieši uzmanību, uztveri un to koncentrēšanos. Ritma rotaļas var veidot, jaucot šos piedāvātos ritma attīstības komponentus. Daudzas ritma rotaļas tieši tiek veidotas šinī vecumā, kur skandēšana tiek sasaistīta ar ritmisku kustību atveidošanu, kur bērnam uzmanība ļoti tiek vērsta gan uz noteikta pantiņa skandēšanu, gan to ritmisko kustību izpildi noteiktā brīdī.

B.Brice, pētot H.Panteva uzskatus, secina, ka: „mūzika un ritmiskās darbības kaut kādā veidā atstāj iespaidu uz cilvēku un viņa smadzenēm, lielāku ietekmi atstāj tieši uz bērnu un jaunu cilvēku smadzeņu darbību, kas ir svarīgi tieši pirmsskolas vecumā attīstīt šīs darbības” (Brice, 2013, 27.).

Ritma rotaļas bērna attīstību ietekmē tad, ja ritma rotaļas regulāri spēlē, un tad vērojams kā attīstās ritma izjūta, kustību koordinācija, uztvere, uzmanība, atmiņa u.c. psihiskie procesi un spēju izaugsme. Ritma rotaļās var nostiprināt mācību apgūtās zināšanas, jo var iekļaut skaitļus, burtus, nedēļas dienas, mēnešus, nosaukumus, formulas, sekvences, ritma zīmes, skanošos žestus u.c. Šīs rotaļas var arī attīstīt mešanas, ķeršanas, staigāšanas, skriešanas, lēkšanas un deju kustības un soļu apguvi (galops, palēciens, gājiena solis, polonēze, valsis u.c.). Ritma rotaļas, izpildot pirmo reizi, bērns un, ja vērojamas nelielas grūtības, veicinot piepūli un atkārtojot to var izprast kādas prasmes vēl jāattīsta, lai tās veiksmīgāk izpildītos nākošajās reizēs.

Rotaļu teksta skandēšana un kustību veikšana vienlaikus vingrina bērnu atmiņu, uzmanību, labi saprotamu, skaidru izrunu, kā arī papildina vārdu krājumu (Brice, 2007, 9.). I.Suruda arī atzīst, ka “skaitāmpantu rotaļas veic bērņā vairākus uzdevumus – attīsta runu, bagātina valodu, paplašina vārdu krājumu, aktivizē pareizu skaņu izrunu, kā arī veicina uzmanību, atmiņu un domāšanu” (Suruda, 2001, 27.). Uzskatīts arī tiek, ka skaitāmpanti un tā skandēšana ir ļoti pateicīgs materiāls un darbība integrētajās nodarbībās. Skandēšana un skaitāmpantu elastības dēļ viegli pakļaujas improvizācijai, radošai apspēlei gan ar kustībām, gan ar priekstu rotaļām, gan dziedāšanu. Daudzpusīgs materiāls un darbība, ko noteikti var izmantot darbībās ar bērniem, kas sekmēs tiem interesantu un radošu darbību, kā arī piesaistīs uzmanību ar savu variācijas dažādību.

T.Zīriņa īpaši uzsver, ka pirkstiņu rotaļas ir ritmiskas, kas palīdz attīstīt kustību koordināciju bērnu sīkajai pirkstu motorikai, kas arī veicina prāta attīstību. Rosina bērnos attīstīt izziņas procesus – domāšanu, runu, uzmanību, atmiņu, iztēli, uztveri (Zīriņa, 2007, 39.).

I.Šternfelde kā speciālā pedagoģe uzsver, ka pirkstiņu rotaļām un uzmanības koncentrēšanai ir saistītas fāzes kā:

- sagatavošanās uzmanībai – fāze, kas liek bērnam būt modram, sagatavoties aktivitātei ar motivāciju;
- uzmanības koncentrēšana, kurai nepieciešama modrība un enerģija, lai rūpīgi izpētītu problēmu un interesi par to;
- uzmanības noturība, kurā bērnam jākoncentrējas ilgstošā laika posmā (Šternfelde, 2017, 11.).

I.Miltiņa iesaka, lai bērnos rastos liekā uzmanība un tā ieinteresētība uz šo procesu tieši pirkstiņu rotaļās iekļaut rotaļlietas – pirkstu, roku lelles, krāsaini cimdi, adīti vai tamborēti rotaļu tēli (Miltiņa, 2013, 132.).

Skanošo žestu izmantošana bērniem rotaļās attīsta uzmanību, jo bērnam vienlaikus ir jāplaukšķina un jādzied vai jāplaukšķina un vēl jāizpilda ritms ar kāju u.t.t. Visas šīs ritmiskās darbība prasa lielu uzmanības noturību un arī to spēju pārslēgties, lai veiksmīgāk un precīzāk spētu izpildīt norādītās darbības. I.Nelsone un M.Paipere atzīst, ka „skaņošo žestu pakāpeniska apguve un to izmantošana attīsta bērnos ritma izjūtu, izkopj kustību koordināciju, trenē uzmanību, koncentrēšanās spējas, sagatavo orientāciju partitūrā un sagatavo ritma un mūzikas instrumenta spēlei” (Nelsone, Paipare, 1992, 81.).

Darbošanās ar ritmu bērņā pilnveidojās koordinācijas attīstība un uztveres, kā arī muzikalitātes attīstība, kas ietekmē dažādu psihisko funkciju veidošanos. Bērņā attīstot ritmu, sekmē ne tikai mūzikā izpratni par ritmu un to raksturu, bet arī attēlojot to kustībās, bērņā rosina radošu iztēli, mūzikas atmiņu, ātru kustības uztveri un reakciju, kā arī bērņa personību – attīsta intelektuāli un emocionāli, attīsta visus psihiskos procesus – domāšanu, atmiņu, iztēli, uztveri, kā arī uzmanību, veicina veiksmīgu socializācijas procesu, komunikācijas un saskarsmes spējas.

Analizējot zinātnieku, pedagogu un psihologu teikto un aprakstīto, var secināt, ka ritma rotaļas veicina bērņu uzmanību, tās veidus un īpašības. Tāpat ritma rotaļas bērņos rosina arī attīstīt lielāku koncentrācijas spēju, atmiņas uzlabošanos, veicina gan sīkās, gan lielās muskulatūras attīstību ķermenī, kas arī vispārīgi attīsta bērņu. Psihiskie procesi īpaši šajās darbībās arī tiek attīstīti, ko pavada tieši uzmanības veidi un tās īpašības, un bez kā nav iedomājamas. Ritma rotaļas ar saviem daudzveidīgiem izpildāmiem uzdevumiem, radoši veicina bērņā uzmanību un lielāku ieinteresētību uz tā darbībā, kur bērņa vērstā uzmanība ir noturīgāka, jo var variēt un veidot strauju un mainīgu darbības veidu. Bērņa uzmanība nespēs pievērsties kādiem blakus esošiem kairinātājiem, kas mainītu bērņa vērsto uzmanību uz citu objektu.

3. EMPĪRISKĀ PĒTĪJUMA PLĀNOŠANA UN IEGŪTO REZULTĀTU ANALĪZE

3.1. Empīriskā pētījuma plāns

Autore darba iepriekšējās nodaļās iepazīnās un vairāk aprakstīja un izanalizēja ritma rotaļas uzmanības veicināšanai teorētiskajā griezumā, tādēļ, lai pārbaudītu uzmanību bērnos un veicinātu attīstīt ar ritma rotaļām praktiski, veica empīrisko pētījumu.

Empīriskajā pētījumā tika novēroti 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības dinamika, sekmes un grūtības ritma rotaļās. Veicot novērojumus par bērna uzmanības attīstību, mācību procesā mērķtiecīgi tika strādāts ar dažādām ritma rotaļām. Pētījuma gaitā tika izstrādāts plāns, lai pārbaudītu autores izvirzīto hipotēzi, proti: 5 – 6 gadīgam bērnam uzmanības attīstība noritēs veiksmīgāk, ja tiek pielietotas ritma rotaļas.

Pamatojoties uz pētnieciskā darba hipotēzes nosacījumiem, tika izstrādāti arī pētījuma empīriskie uzdevumi:

- praktiski izziņāt ritma rotaļas un tā elementu izmantošanas iespējas uzmanības veicināšanai;
- novērot un novērtēt uzmanības izpausmes un attīstības veicināšanu ritma rotaļās un veikt bērna diagnostiku;
- izstrādāt piemērotas ritma rotaļas apmācības programmu, pamatojoties uz diagnostiku;
- veikt atkārtotu pētījumu, lai konstatētu izmaiņas;
- veikt datu apstrādi, lai redzētu attīstības dinamiku.

Empīriskais pētījums tika veikts “X” Pirmsskolas izglītības iestādē, laika periodā no 16.09.2019. – 06.03.2020. Tajā piedalījās 15 bērni vecumā no 5 – 6 gadiem, tajā skaitā: zēni – 8, meitenes - 7. Pētījumam autore izvēlējās šo bērnu grupu, jo vērojama ļoti maza uzmanības noturība uz mācību procesiem. Šajā pētījumā autori atbalstīja “X” pirmsskolas metodiķi, noteiktās grupiņas skolotāja un skolotāju palīgs, kuri piedalījās organizētajās ritma rotaļās.

Sākotnējā izpētē plānotā darbība bija novērošanas metode, kur autore vēroja bērna uzmanības izpausmes un ieinteresētību ritmu rotaļu laikā. Kā nākamo soli autore pielietoja pedagoģiskā izmēģinājuma darbību, kura tika izstrādāta, piemērojot ritma rotaļas apmācību programmu, pamatojoties uz diagnostiku. Tās pamatā, izanalizējot pirmreizējo novērojumu, tika konstatēts, vai bērnos ritma rotaļas veicināja uzmanību un ieinteresētību, proti, vai bija vērojams, ka bērni spēja pilnvērtīgi darboties un izpildīt visus dotos uzdevumus līdz galam un, ja bērniem rosināja lielāku vēlmi darboties šādās ritma rotaļās. Tālāk tika veikta otreizējā novērošana, izpildot

atkārtoti sākotnējās ritma rotaļas, konstatējot uzmanības attīstības un tās ieinteresētības izmaiņas bērnos. Kā pēdējais solis bija iegūto datu apstrāde, kas atspoguļo uzmanības attīstības dinamiku.

3.2. Uzdevumu kopa bērnu uzmanības veicināšanai un izvirzītie kritēriji

Lai novērotu uzmanības īpašības un ieinteresētību ritma rotaļās, darba autore izmantoja šādas ritma rotaļas:

1. „Dzīvnieki” – ritmiska soļošana mūzikas ritmā (skat. 1.pielikums);
2. „Vasaras skaņas” – skandēšana ar skaņu rīkiem (skat. 1.pielikums);
3. „Es un mana ģimene” – skandēšana ar skaņošajiem žestiem (skat. 1.pielikums);
4. „Kamenes lidojums” – brīvas ritmiskas kustības attainojums, atbilstošajam mūzikas tempam (skat. 1.pielikums);
5. „Rudenī” – skandēšana ar pirkstiņrotaļu (skat. 1.pielikums).

Atbilstoši vērtēšanas kritērijiem, pēc kā autore nosaka bērna uzmanības noturību, pārslēgšanos, apjomu un sadalīšanos, tika izveidota trīs punktu sistēma. Maksimālais punktu skaits ir 3, bet minimālais punktu skaits ir 1.

1.tabula. Uzmanības noturības attīstības kritēriji un līmeņi

Kritērijs	Vērtēšanas punkti un līmeņi	Rādītāji
Uzmanības noturība	3 punkti (augsts uzmanības noturības līmenis)	Visu uzdevuma laiku vērojama ilgstoša uzmanība un tā noturība, spēja veiksmīgi izpildīt visus dotos norādījumus
	2 punkti (vidējs uzmanības noturības līmenis)	Daļai no uzdevuma izpildes vērojama uzmanības noturība un daļēji izpildīja visus dotos norādījumus
	1 punkts (zems uzmanības noturības līmenis)	Pildot uzdevumu, uzmanības noturība nav vērojama, un uzdevumu izpilde nebija veiksmīga

Lai spētu veiksmīgāk novērtēt ritma rotaļās uzmanības noturības izpausmes un to ieinteresētību, pēc autores veidotajiem trīs punktu kritērijiem tika vērtēta bērnu izpilde konkrētajās ritma rotaļās. Maksimālais punktu skaits ir 3, bet minimālais punktu skaits ir 1 (skat. 1. tabulu).

2. tabula. Uzmanības sadalīšanas attīstības kritēriji un līmeņi

Kritērijs	Vērtēšanas punkti un līmeņi	Rādītāji
Uzmanības sadalīšana	3 punkti (augsts uzmanības sadalīšanas līmenis)	Pildot uzdevumu vienlaicīgi, spēj intensīvi izpildīt divas darbības.
	2 punkti (vidējs uzmanības sadalīšanas līmenis)	Pildot uzdevumu vienlaicīgi, spēj vietām izpildīt divas darbības.
	1 punkts (zems uzmanības sadalīšanas līmenis)	Pildot uzdevumu vienlaicīgi, nespēj izpildīt divas darbības.

Lai spētu veiksmīgāk novērtēt ritma rotaļās uzmanības sadalīšanas izpausmes, pēc autores veidotajiem trīs punktu kritērijiem tika vērtēta bērnu izpilde konkrētajās ritma rotaļās. Maksimālais punktu skaits ir 3, bet minimālais punktu skaits ir 1 (skat. 2. tabulu).

3. tabula. Uzmanības apjoma attīstības kritēriji un līmeņi

Kritērijs	Vērtēšanas punkti un līmeņi	Rādītāji
Uzmanības apjoms	3 punkti (augsts uzmanības apjoma līmenis)	Pildot uzdevumu, spēj iegaumēt visus izpildes nosacījumus
	2 punkti (vidējs uzmanības apjoma līmenis)	Pildot uzdevumu, spēj iegaumēt pusi no izpildes nosacījumiem.
	1 punkts (zems uzmanības apjoma līmenis)	Pildot uzdevumu, ir grūtības iegaumēt pat vienu izpildes nosacījumu.

Lai spētu veiksmīgāk novērtēt ritma rotaļās uzmanības apjoma izpausmes, pēc autores veidotajiem trīs punktu kritērijiem tika vērtēta bērnu izpilde konkrētajās ritma rotaļās. Maksimālais punktu skaits ir 3, bet minimālais punktu skaits ir 1 (skat. 3. tabulu).

4. tabula. Uzmanības pārslēgšanas attīstības kritēriji un līmeņi

Kritērijs	Vērtēšanas punkti un līmeņi	Rādītāji
Uzmanības pārslēgšanas	3 punkti (augsts uzmanības pārslēgšanas līmenis)	Pildot uzdevumu, spēj patstāvīgi pārslēgties no vienas darbības uz otru.
	2 punkti (vidējs uzmanības pārslēgšanas līmenis)	Pildot uzdevumu, ar pedagoga palīdzību vai citu palīdzību, spēj pārslēgties no vienas darbības uz otru.
	1 punkts (zems uzmanības pārslēgšanas līmenis)	Pildot uzdevumu, ar pedagoga palīdzību vai citu palīdzību, ir grūtības pārslēgties no vienas darbības uz otru.

Lai spētu veiksmīgāk novērtēt ritma rotaļās uzmanības pārslēgšanas izpausmes, pēc autorei veidotajiem trīs punktu kritērijiem tika vērtēta bērnu darbība konkrētajās ritma rotaļās. Maksimālais punktu skaits ir 3, bet minimālais punktu skaits ir 1 (skat. 4. tabulu).

Izveidotie kritēriji rosināja veiksmīgāk izvērtēt bērnu uzmanības dinamiku un tās attīstību konkrētajās ritma rotaļās, kas arī paskaidrots konkrētajā rādītājā, pēc kā tika izvērtēta bērna darbība, un tā izdošanās novērtēta ar konkrēto punktu skaitu.

3.3. Empīriskajā pētījumā iegūto rezultātu analīze

Vērtēšana norisinājās pēc trīs punktu sistēmas (sk. 3. un 4. tabulā). Diagnostika tika veikta nodarbību laikā, izvērtējot katra bērna darbību konkrētajā ritma rotaļu gaitā. Tika pielietoti četri kritēriji, lai noteiktu 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības līmeni.

Autore izstrādāja vērtēšanas sistēmas tabulu, lai uzskatāmāk atspoguļotu uzmanības izpausmes līmeņa vērtēšanu pēc apkopotā vidējā punktu skaita ritma rotaļās laikā (skat. 5. tabulu).

5.tabula. Uzmanības izpausmes vērtēšanas sistēma (autore)

Vidējais punktu skaits	Uzmanības izpausmes līmenis
1 (1 – 1,6)	zems
2 (1,7 – 2,3)	vidējs
3 (2,4 – 3)	augsts

Vērojot bērnus vadītajās ritma rotaļās un viņu intensīvo darbošanos, tika veikta uzmanības attīstības līmeņa pirmreizējā pārbaude pēc izvēlētajiem kritērijiem. Iegūtie rezultāti tika apkopoti tabulā (skat. 6.tabulu). Savukārt, par katru uzmanības izpausmes kritēriju konkrētajās ritma rotaļās (kopā piecas ritma rotaļas) attiecībā uz katru bērnu atsevišķi iegūtie rezultāti apkopoti pētījuma 3.pielikumā no 1. līdz 4.tabulām.

6. tabula Bērnu uzmanības attīstības līmenis pēc pirmreizējā pedagoģiskā novērojuma

Bērna vārds	Uzmanības attīstības līmenis ritma rotaļās			
	Uzmanības apjoms	Uzmanības sadalīšana	Uzmanības pārslēkšana	Uzmanības noturība
Valts	vidējs	vidējs	zems	vidējs
Arians	vidējs	zems	zems	zems
Milāna	augsts	augsts	augsts	augsts
Elisa	augsts	augsts	augsts	augsts
Aiva	augsts	augsts	augsts	augsts
Kristaps	augsts	augsts	augsts	augsts
Dāvis	vidējs	augsts	zems	vidējs
Laila	vidējs	vidējs	augsts	vidējs
Helvijs	vidējs	zems	augsts	vidējs
Ivo	vidējs	vidējs	augsts	vidējs
Simona	vidējs	zems	augsts	vidējs
Evija	augsts	vidējs	vidējs	vidējs
Lūcijs	augsts	augsts	augsts	augsts
Alise	vidējs	augsts	augsts	augsts
Otto	vidējs	augsts	augsts	vidējs

Pamatojoties uz apkopotajiem rezultātiem pēc pirmreizējā novērojuma, varēja analizēt par katra bērna uzmanības attīstības līmeni, izpildot konkrētās ritma rotaļās.

Elisa, 5 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija augsts. Smaidīga un aktīva meitene, dažkārt vērojama izklaidība un uzmanības novēršanās, jo patika ļoti ar grupas biedriem daudz runāties, nebija pacietīga, bieži traucēja citus bērnus ar savām blakus darbībām. Ļoti draudzīga, dažkārt vērojamas ļoti emocionālas izpausmes, ja veidojās kāda nesaprašanās ar bērniem. Dotos uzdevumus izpildīja ar lielu interesi, ļoti labi spēja iegaumēt pantiņa tekstus,

nedaudz grūtības sagādāja ritmiski kustēties noteiktajā mūzikas ritmā. Visos izvirzītajos kritērijos vērojams augsts līmenis, lai arī brīžiem bija redzams, ka šī uzmanība visu laiku nebija tik intensīva, to bija iespējams arī attīstīt (skat. 6.tabulu.un 3.pielikumu).

Milāna, 6 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija augsts. Radoša, muzikāla maitene, kas ļoti labi iegaumēja visus tekstus un visas kustības, skaņošos žestu un skaņu rīku izpildē ļoti labi un ritmiski izpildīja katru doto uzdevumu. Visus uzdevumus pildīja ar lielu atbildību, un tā vērsta uzmanība bija vērojama visās skolotājas piedāvātajās darbībās. Brīžiem ļoti palīdzēja skolotājam citus bērnus veiksmīgāk iekļaut konkrētajā darbībā. Visos izvirzītajos kritērijos vērojams augsts līmenis un darbošanās rotaļās bija intensīva (skat. 6.tabulu.un 3.pielikumu).

Kristaps, 6 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija augsts. Piekļājīgs un radošs puisis, dažkārt izklaidīgs un ātri pārslēdzās uz cita bērna vērsta darbībām. Ļoti ietekmējās no dvīņu brāļa Valta darbībām, kuras brīžiem ir neierastas un neizprotamas un citiem bērniem traucējošas. Patīk ļoti spēlēt skaņu rīkus, kaut nepārāk labi tas padodās. Vērojama bērnam liela apņēmība uz interesējošām darbībām. Rotaļās dotos uzdevumus pilda un veiksmīgi iegaumē. Visos izvirzītajos kritērijos vērojams augsts līmenis, lai arī brīžiem bija vērojams, ka šī uzmanība tiek novērsta un visu ritma rotaļas laiku nebija tik intensīva, ko būtu iespējams arī uzlabot (skat. 6.tabulu.un 3.pielikumu).

Valts, 6 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija vidējs. Aktīvs un draudzīgs, patika iesaistīt citus bērnus savās darbībās. Ar savām darbībām brīžiem bija neizprotams, jo tās bija vērsta uz sliktu darbību, ko pats apzinājās. Ļoti skaļi uzvedās un sarunājās rotaļu laikā, neievēroja brīžiem noteiktās normas, kas ietekmēja uzmanības pārslēgšanos un noturību konkrētajās ritma rotaļās. Rotaļājoties bieži vien bija vērojamas izklaidīgas darbības un bieži neprata ieklausīties skolotājas teiktajā, kas bija vērojams lielākā daļā rotaļās un tās uzmanības apjoms, sadalīšanās nebija tik intensīva. Vērojamas nepiekļājīgas darbības gan ar skolotāju, gan ar bērniem ikdienā, rotaļās traucēja citiem bērniem pildīt noteiktos uzdevumus. Ritma rotaļas uzdevumus bieži vien bija grūti izpildīt, jo uzmanība vērsta uz citām darbībām, kas ļoti ietekmēja uzmanības noturību (skat. 6.tabulu.un 3.pielikumu).

Evija, 5 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija vidējs. Meitene vairāk vērsta draudzēties ar puisi kompāniju, smaidīga un aktīva meitene, brīžiem kautrīga, izpildot kādu neierastu darbību, kurā nejūtās droši, kas arī ietekmēja uzmanības noturību ritma rotaļu laikā. Meitene bija „no malas vērotājs” līdzko izprata, ka šī darbība ir interesanta un tad iesaistījās lēnām konkrētajā darbībā, kas ietekmēja uzmanības pārslēgšanu konkrētajās ritma rotaļās. Rotaļās dotos

uzdevumus daļēji prata izpildīt, jo nesaprata dažkārt, kas tika no viņas prasīts, kas ietekmēja uzmanības sadalīšanu, un tas līmenis vērojams vidējs (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Otto, 6 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija augsts. Puisis kluss un viņa darbības izpilde bija lēnā tempā, kas ietekmēja intensīvu uzmanības noturību, bieži vērojams, ka rotaļās, kas bija ar kustībām vērsta, īsti nepadevās, kas vidēju šo uzmanības apjoma līmeni veidoja. Atsaucīgākas darbības vērojamas, ja norisinājās uz vietas stāvošam. Labi iegaumēja tekstus, ko izrunāja pareizi un ritmiski, konkrēto vārdu vai frāzi. Atsaucīgs uz uzdevumiem, kur jāspēlē kāds skaņu rīks, vērojama aktīva darbība tajos, kas veidoja uzmanības sadalīšanu un pārslēgšanu augstā līmenī (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Dāvis, 5 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija vidējs. Zinošs un aktīvs rotaļās, brīvi un ar lielu interesi darbojās. Dažkārt vērojama izklaidība, jo prasījās tuvs kontakts ar citiem bērniem, kur uzmanības noturība tika ietekmēta negatīvi un arī uzmanības apjoms, jo pievērsta uz citiem bērniem šī uzmanība. Dažkārt traucēja ar šo tuvo kontaktu citiem bērniem un arī sev intensīvi darboties, uzmanības pārslēgšanā, kas vērojama zemā līmenī. Redzams, ka nevisiem bērniem patīk atrasties un darboties tik tuvu kā ierasts šim zēnam. Ritmiski pareizi skandē un izpilda dotos uzdevumus, ja nav novērsta tā uzmanība uz blakus esošām lietām (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Arians, 5 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija zems. Puisis bija aktīvs un pozitīvs, ļoti skaļi pildīja visas darbības, rotaļās iesaistījās, bet neizprata bieži uzdotos uzdevumus, kas ietekmēja uzmanības apjomu, un bija ļoti izklaidīgs, kas ietekmēja pildītos uzdevumus uzmanības pārslēgšanā. Darbības ritmiski nevarēja izpildīt, izruna arī bērnam nav labi attīstīta, kas sagādā grūtības šīs prasmes apvienot, pildot ritma rotaļas uzmanības sadalīšanā. Vērojamas grūtības veiksmīgi uzdevumus izpildīt līdz galam, jo nav attīstīti dotumi, lai to varētu izdarīt. Darbības līmenis bija ļoti zems, kas neveicināja ilgstošu uzmanības noturību (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Aiva, 6 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija augsts. Aktīva un sabiedriska meitene, grūtības sagādāja ar skandēšanu rotaļās, jo nav laba valodas izruna, bet tas neietekmēja uzmanību konkrētajos kritērijos un neveicināja kādu neizdošanos, jo tā pat vērojama visās rotaļās augstā līmenī. Uzdevumus izpildīja veiksmīgi, dažkārt vērojama izklaidība, jo tā tika novērsta ar citu bērnu darbību, bet vienmēr uzdevumu izpildīja veiksmīgi līdz galam. Draudzīga meiteņu vidū, nav pārāk atsaucīga esot puīšu sabiedrībā (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Lūcijs, 6 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija augsts. Kluss puisis, bet smaidīgs un draudzīgs, uzdevumos uzmanīgi klausījās un ievēroja uzdevumus. Dažkārt kautrīgi darbojās ar jaunām darbībām, ko agrāk nebija darijis. Patika atrasties vairāk puīšu kompānijā, kur rotaļās tad aktīvāk darbojās. Ļoti labi iegaumēja tekstus un rotaļu secīgo darbību. Labi iejūtoties bērnu kompānijā, dažkārt citi bērni spēja novērst uzmanību, kas ietekmēja darbošanos kādā rotaļā, bet prata izpildīt veiksmīgi visus dotos uzdevumus un uzmanības konkrētajos kritērijos izpildīja augstā līmenī (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Helvijs, 6 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija vidējs. Draudzīgs pret citiem bērniem, aktīvs, aizrautīgi darbojās ar citiem bērniem un ritma rotaļas izpildes laikā vispārīgi bija intensīva uzmanības noturība, lai arī bija neizdošanās, izpildītos uzdevumos izpildīja līdz galam. Rotaļās vērojama neuzmanība, jo bieži nodarbojās ar blakus lietām, kur neiegaumēja dotos uzdevumus un tādā veidā ietekmēja uzmanības apjoma līmeni. Grūtības sagādāja iegaumēt tekstu vai rotaļu dotos norādījumus, kas ļoti ietekmēja šo uzmanības sadalīšanu un to novērtēšanu zemā līmenī. Darbības bija veiksmīgākas, kad dotie uzdevumi bija mazāk norādīti konkrētā rotaļā. Ritmiskas darbības konkrētajā ritmā arī sagādāja grūtības (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Laila, 5 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija vidējs. Draudzīga meitene, kuras aktīvā darbība daudzkārt bija vērsta uz nepareizi virzītām darbībām, ātri uzmanību novērsa blakuslietas, grūtības sagādāja ritmiskas darbības rotaļās, kas ietekmēja uzmanības sadalīšanu. Ļoti aizrautīgi spēlējās ar bērniem, ko nespēja pārtraukt, bieži pat uzdodot pildīt konkrētus uzdevumus rotaļās, kas ļoti ietekmēja uzmanības apjomu konkrētajā ritma rotaļā. Kopējā darbībā beigās spēja tomēr nokoncentrēties un izpildīt veiksmīgi dotos uzdevumus, kas uzmanības noturību saglabā vidējā līmenī. Uzmanības pārslēgšana ir augstā līmenī, jo aizrautīgi patika darboties ar skaņu rīkiem. (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Simona, 5 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija vidējs. Kustīga, draudzīga meitene, kura labprāt iesaistījās rotaļās. Rotaļu izpildāmais uzdevums bieži netika veiksmīgi izpildīts, jo ātri nogura pēc dažu darbību veikšanas, kas vērojami ietekmēja uzmanības sadalīšanu konkrētajās rotaļās. Ritmiskas darbības grūti izpildīja. Vērojama aktīva kustēšanās ik uz brīža. Bieži uzmanība novērsās sacenšoties ar kādu, ko meitene bieži darīja ar grupas biedriem, kas ļoti ietekmēja arī uzmanības apjomu. Kaut uzmanība tika novērsta, to uzdevumus līdz galam bija spējīga veikt, un uzmanības noturība bija augstā līmenī, un uzmanības pārslēgšana arī vērojama augstā līmenī, jo intensīvi darbojās ar skaņu rīkiem (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Alise, 6 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija augsts. Klusa meitene, kas nebija vērojama ļoti atraktīva, bet gan vairāk piezemēta. Rotaļās iesaistījās un uzmanīgi klausījās dotajos uzdevumos. Reti ar bērniem ļoti aktīvi darbojās, vērojama vairāk vienpatīga darbošanās, bet to izpilde bija veiksmīga. Ļoti labi izpildīja ritmu rotaļās gan kustībā, gan skaņu rīku izpildē. Dažkārt vērojama ātra intereses zudība uz kādu uzdevumu, kas ietekmēja uzmanības apjomu un to neizdošanos un novērtēšanu vidējā līmenī, bet to izpildi vienmēr centās veikt līdz galam, kaut tas neizraisīja lielu aizrautību (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Ivo, 6 gadi (vārds mainīts) – uzmanības attīstības līmenis bija vidējs. Aktīvs, radošs puisis, kurš iesaistījās veiksmīgi rotaļās un tā izpildē. Nebija izpratnes par to, ka uzdevumu laikā nav vēlams darboties ar blakus lietām, kas ietekmēja neizdošanos uzmanības apjomā. Bieži ar savām darbībām novērsa citu bērnu uzmanību un arī savu no izpildāmā uzdevuma, kas veidoja nepilnīgu uzdevuma izpildi un ietekmēja uzmanības noturību. Padevās ritmiski izpildīt kustības un īpaši darboties ar skaņu rīkiem, ko izpildīja ar pilnu uzmanības un ieinteresētības atdevi. Uzmanības sadalīšana vērojama arī neizdošanās un tā darbība nebija tik intensīva, jo skandēšana un to teksta atcerēšanās dažkārt sagādāja grūtības (skat. 6.tabulu un 3.pielikumu).

Apkopojot (skat. 6. tabulu) datus, autore var secināt, ka Milānai, Elisai, Otto, Aivai, Kristapam, Lūcijam un Alisei vērojams augsts uzmanības attīstības līmenis, jo vērojams, ka ritma rotaļu laikā bija vērīgi un klausījās uzmanīgi skolotājas dotajos uzdevumos un ar interesi izpildīja šīs darbības, un bērniem arī ritma rotaļās piedāvātās prasmes bija labi attīstītas, kas neietekmēja kāda uzdevuma neizdošanos, kas varēja novērst uzmanību, kā arī ritma rotaļu izpildes laikā pārsvarā nenodarbojās ar blakus lietām, kas varēja novērst arī šo uzmanības veiksmīgo attīstību. Evijai, Simonai, Ivo, Helvijam, Lailai, Dāvim, un Valtam bija vērojams vidējs uzmanības attīstības kopējais līmenis, jo šiem bērniem bija vērojams, ka vietām neklausījās sākotnēji skolotājas dotajos uzdevumos, kā arī brīžiem bija vērojams, ka bērni nodarbojās ar blakus lietām, kas novērsa uzmanību uz konkrēto ritma rotaļu. Dažiem bērniem arī bija vērojams, ka šo uzmanību ietekmēja arī kāda neizdošanās uz konkrēto ritma rotaļas darbību, un tā prasme nebija tik labi attīstīta. Arianam bija vērojams, ka uzmanības kopējais attīstības līmenis bija zems, jo bērna darbībās vērojama neuzmanība gan klausoties skolotājā, gan pildot uzdevumus, kuru ietekmē arī darbības un neattīstītās prasmes ritma rotaļu izpildes laikā, kas mazina uzmanību un tās noturību. Vērojot un aprakstot bērna raksturojumu sākotnēji, bija redzams, ka bērniem, īpaši lielākā daļa puīšiem, ir izklaidīgi, un viņu uzmanība tika bieži novērsta, jo savstarpēji ar citiem bērniem iesaistījā nevajadzīgās darbībās, kas ietekmēja konkrētajā darbībā viņu vērsto uzmanību uz konkrēto

uzdevumu. Vērojams, ka katram bērnam bija kāda ne tik labi attīstīta prasme, kas iekļaujās ritma rotaļās un kas būtu nepieciešam attīstīt, lai veiksmīgāk spētu izpildīt šīs ritma rotaļas.

Izvērtējot bērnu uzmanības attīstības līmeni pēc pirmreizējā pedagoģiskā novērojuma, tika izstrādātas un izvēlētas ritma rotaļas, kuras izmantoja kā attīstošo programmu, kas atbilst 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības veicināšanai, un attīstītu arī tās prasmes un iemaņas, kam vērojama neizdošanās pirmreizējā pedagoģiskajā novērojumā.

Šīs rotaļas tika veiktas laika periodā no 06.01.2020. līdz 31.01.2020., kad bērniem brīvajos brīžos gan no rītiem, gan starp mācību procesu un pēcpusdienās tika aktīvi organizētas un iekļautas ikdienas gaitās šādas ritma rotaļas:

1. „Skaitļu virziens” – kustību virziens un ritmiska soļošana mūzikas ritmā (skat. 2.pielikums);
2. „Pavasara sasauksme” – skandēšana ar skaņu rīkiem (skat. 2.pielikums);
3. „Plaukstu spēle” – skandēšana ar skaņošajiem žestiem (skat. 2.pielikums);
4. „Tauriņi lido” – brīvas ritmiskas kustības konkrētajā mūzikas ritmā (skat. 2.pielikums);
5. „Ceļam māju” – skandēšana ar pirkstiņrotaļu (skat. 2.pielikums).

Pēc uzmanības attīstības izveidotās programmas un tās uzdevuma kopas ritma rotaļās bērniem tika veikta atkārtota diagnostika. Otrreizējais pedagoģiskais novērojums laika periodā no 01.02.2020. – 06.03.2020., lai varētu izvērtēt, kādas ir izmaiņas un vai uzmanības attīstības līmenī ir vērojama dinamika. Bērniem šajā atkārtotajā diagnostikā tika piedāvātas tās pašas ritma rotaļas, kas tika veiktas pirmreizējā pedagoģiskajā novērošanas etapā (skat. 7.tabulu).

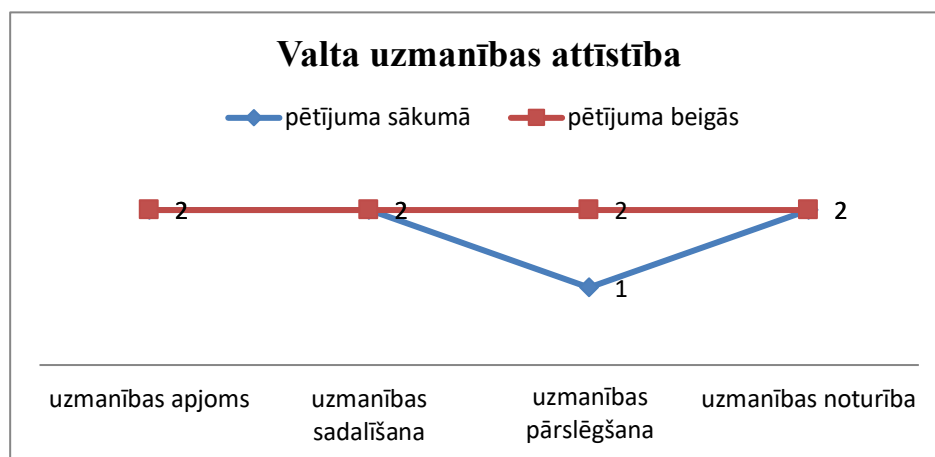
7.tabula. Bērnu uzmanības attīstības līmenis pēc pirmā un otrā pedagoģiskā novērojuma

Bērna vārds	Uzmanības attīstības līmenis ritma rotaļās							
	Uzmanības apjoms		Uzmanības sadalīšana		Uzmanības pārslēgšana		Uzmanības noturība	
	1.	2.	1.	2.	1.	2.	1.	2.
Valts	vidējs	vidējs	vidējs	vidējs	zems	vidējs↑	vidējs	vidējs
Arians	vidējs	vidējs	zems	zems	zems	vidējs↑	zems	vidējs↑
Milāna	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts
Elisa	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts
Aiva	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts
Kristaps	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts
Dāvis	vidējs	vidējs	augsts	vidējs	zems	vidējs↑	vidējs	vidējs

Laila	vidējs	augsts↑	vidējs	vidējs	augsts	augsts	vidējs	augsts↑
Helvijs	vidējs	augsts↑	zems	augsts↑	augsts	augsts	vidējs	augsts↑
Ivo	vidējs	augsts	vidējs	augsts↑	augsts	augsts	vidējs	augsts↑
Simona	vidējs	vidējs	zems	augsts↑	augsts	augsts	vidējs	augsts↑
Evija	augsts	vidējs	vidējs	zems	vidējs	augsts↑	vidējs	vidējs
Lūcijs	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts
Alise	vidējs	vidējs	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts	augsts
Otto	vidējs	augsts↑	augsts	augsts	augsts	augsts	vidējs	augsts↑

Pēc otrā pētījuma posma, nosakot bērna uzmanības izpausmi un tās kopējās attīstības līmeni ritma rotaļu laikā, var secināt, ka no 15 bērniem 11 bērniem ir augsts uzmanības līmenis, 4 bērniem ir vidējs uzmanības līmenis, zems līmenis - nevienam bērnam nebija šajās konkrētajās ritma rotaļās.

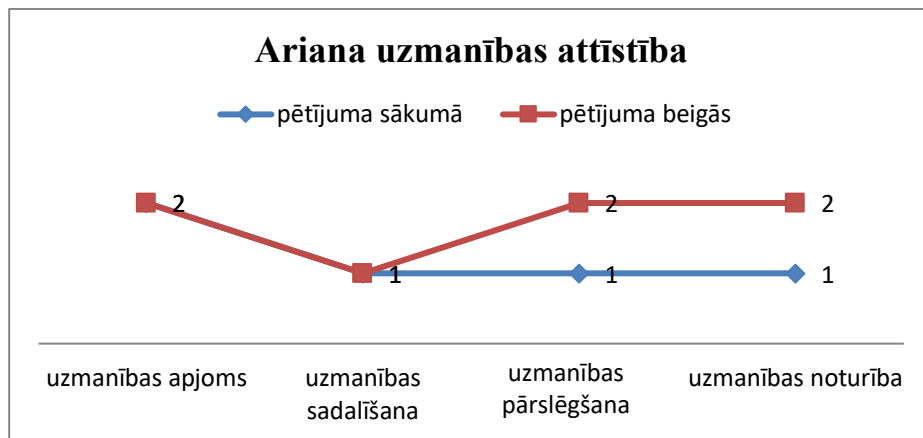
Rezultāti pēc attīstošās programmas, kuras laikā aktīvi skolotājs darbojās vienu mēnesi ar bērniem, izpildot konkrētās ritma rotaļas un veicot otrreizējo pedagoģisko novērojumu, izpildot sākotnējās novērotās ritma rotaļas.

1.attēls. Zēna Valta uzmanības attīstības dinamika.

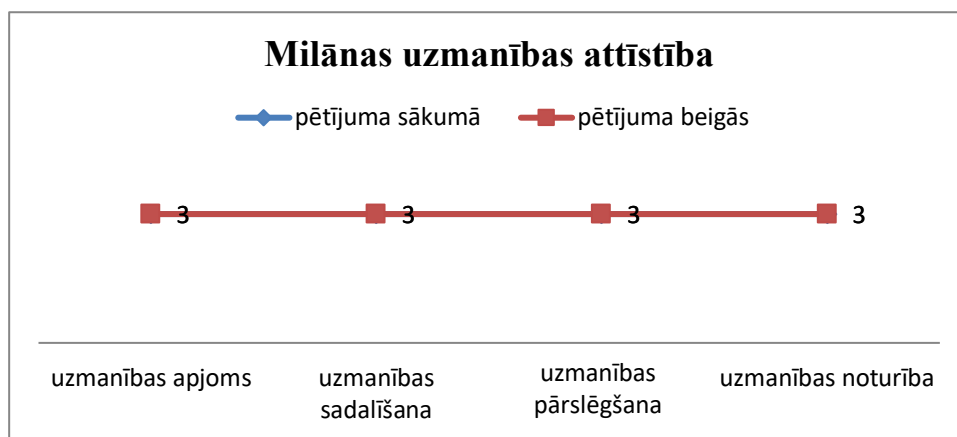
Valts (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma varēja redzēt, ka nekāda lielā attīstība nebija redzama. Ritma rotaļās atkal neievēroja visus skolotājas dotos uzdevumus, jo bieži bija vērojams, ka atkal nodarbojās ar blakus lietām, kas veicināja vairāk citu bērnu uzmanību uz ritma rotaļas neesošajām darbībām. Vērojami vienīgi uzlabojumi uzmanības pārslēgšanā, kuru veiksmīgāk tomēr izpildīja, jo pārtrauca traucēt citus bērnus, kuri nereaģēja uz viņa vērstajām darbībām, un tādā veidā nācās arī vairāk pieslēgties esošajām darbībām, konkrētajās ritma rotaļās. Zēna uzmanība bija vērstāka, kad citi bērni bija vairāk ieinteresēti uz konkrēto ritma rotaļu, un tādā veidā

zēnam lika pievērst uzmanību nevis uz cita bērna uzmanības pievēršanu, bet gan uz ritma rotaļas izpildes uzdevumiem. 1.attēlā skaidri redzams, ka šī uzmanības attīstība nav bijusi tik veiksmīga un notikusi minimāli (skat. 1.attēlu).

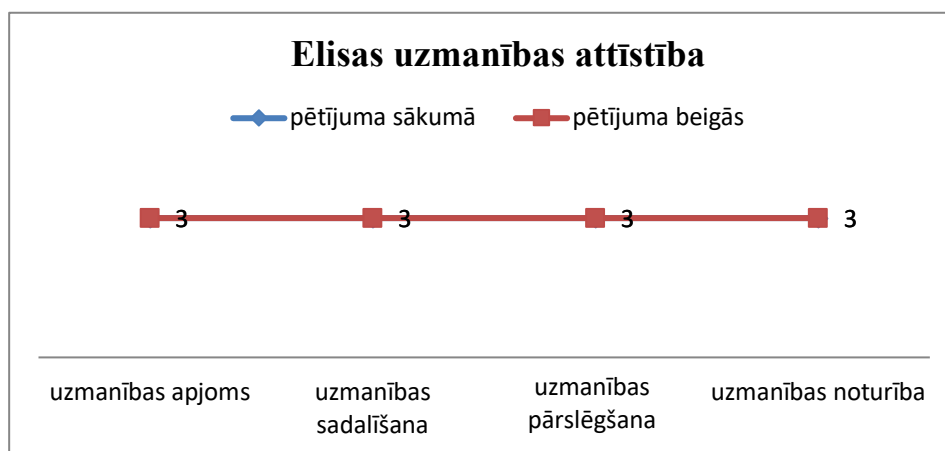
2.attēls. Zēna Ariana uzmanības attīstības dinamika.

Arians (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma bija konstatējamas nelielas izmaiņas, kur veiksmīgāk bija padevies uzmanības pārslēgšanā, jo ritma rotaļu laikā neatradās tuvumā Valtam, kas varēja intensīvi atkal novērst zēna uzmanību, un veiksmīgāk bija attīstītas prasmes, ko vajadzēja pielietot konkrētajā ritma rotaļā, kā arī spēja vērst un veiksmīgāk pārslēgt savu uzmanību no viena darbības veida uz otru. 2.attēlā redzams, ka tomēr neizdošanās uzmanības sadalīšanā ir vēl joprojām zems līmenis, jo zēnam šīs ritma rotaļas divas darbības vēl nebija tik veiksmīgi attīstītas, kas, iespējams, šajā īsajā laika periodā ar attīstošo programmu bija par maz (skat. 2.attēlu).

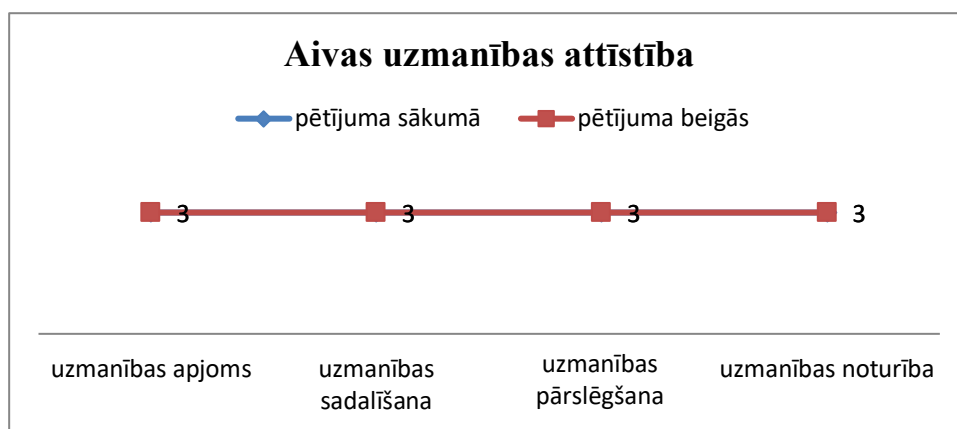
3.attēls. Meitenes Milānas uzmanības attīstības dinamika.

Milāna (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma ir redzams, ka meitenei šis augstais uzmanības līmenis bija palicis un nav pasliktinājies, meitene veiksmīgi prata uzmanīgi ieklausīties skolotājā un dotajos uzdevumos, kā arī veiksmīgi tos izpildīja, lai arī vērojama dažkārt novērsta uzmanība no esošās darbības. Viņa bija spējīga pieslēgties un izpildīt visus dotos uzdevumus (skat. 3.attēlu). Meitene ļoti arī iesaistījās palīdzēt citiem bērniem veiksmīgāk izpildīt konkrētos uzdevumus ritma rotaļās, un ar savu muzikālo dotību rosina kopējai grupai labāk iegaumēt vārdus un dotos uzdevumus ritmiskajā izpildē.

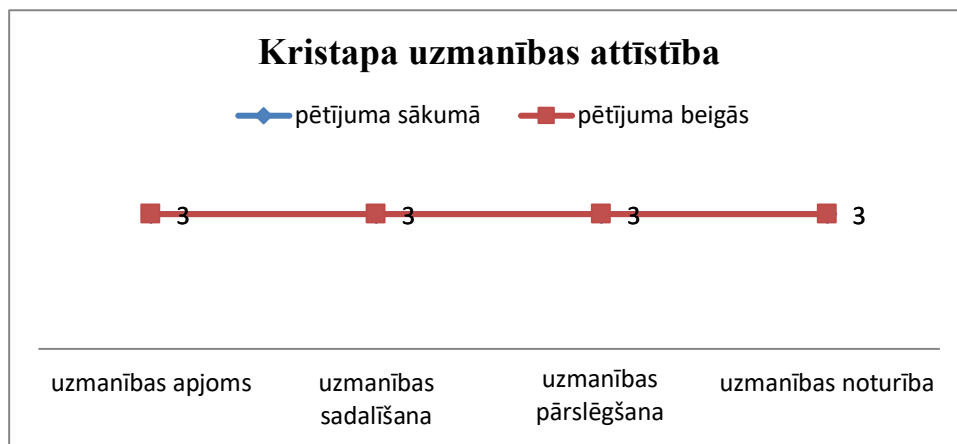
4.attēls. Meitenes Elisas uzmanības attīstības dinamika.

Elisa (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka meitenei nebija mainījies šis augstais attīstības līmenis, bet gan saglabājies, jo ritma rotaļās ar lielu interesi iesaistījās un ievēroja visus dotos uzdevumus. Vērojumā pirmajā reizē, ka iesaistījās ar citiem bērniem sarunās ritma rotaļu izpildes laikā, tas otrreizējā izpildē nebija vērojams, un meitenes uzmanība bija intensīvāka un padevās labāk izpildīt ritmiskas darbības rotaļas laikā. Lai gan šis augstais uzmanības attīstības līmenis ir vērojams vēlprojām, bija redzams manāms uzlabojums arī, kas attēla datos nav vērojams (skat. 4.attēlu).

5.attēls. Meitenes Aivas uzmanības attīstības dinamika.

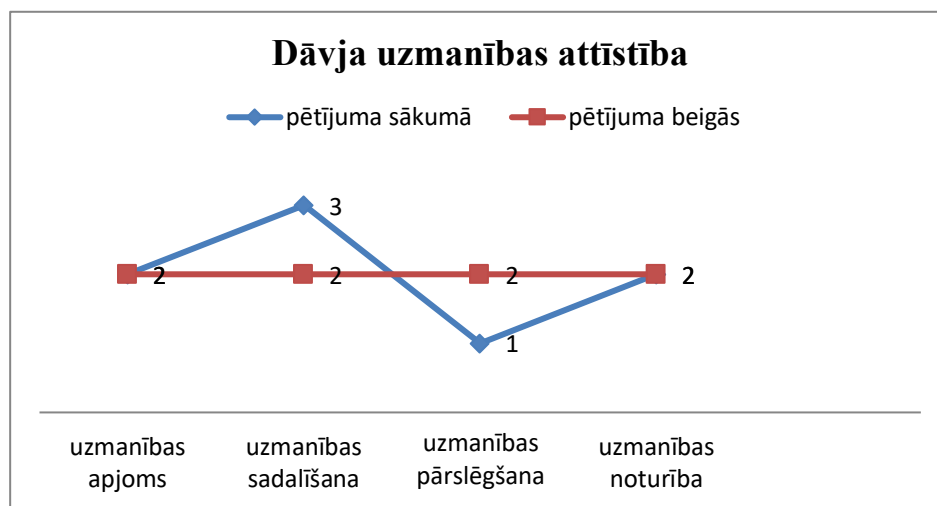
Aiva (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka meitenei bija saglabājies augsts uzmanības līmenis, un nebija tas mainījies. Salīdzinot ar pirmreizējo vērojumu, redzams, ka meitenei skandēšanā vārdus izrunāt padevās precīzāk un pareizāk, jo veiksmīgi arī šos skandējamus pantiņus meitene atkārtoja ar logopēdu, kas rosināja precīzāku šo izrunu konkrētajiem vārdiem, kas sagādāja meitenei grūtības iepriekš. Uzmanības attīstība meitenei, lai arī bija augstā līmenī, bija vērojama, jo konkrētāk un precīzāk izpildīja dotos uzdevumus ritma rotaļas laikā, un tā uzmanība saglabājās augstā līmenī (skat. 5.attēlā).

6.attēls. Zēna Kristapa uzmanības attīstības dinamika.

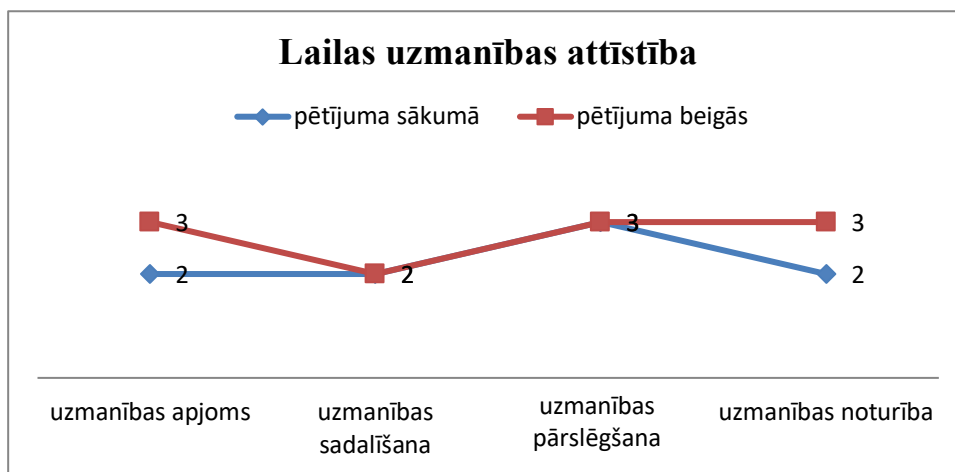
Kristaps (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka zēnam bija saglabājies augsts uzmanības līmenis, un nebija tas mainījies. Salīdzinot ar pirmreizējo vērojumu, bija redzams, ka vairs neiesaistījās bērnu vērstajās darbībās, kas ietekmēja šo uzmanību un vērojams, ka neietekmējās no brāļa Valta uzmanības novēršanas, bet gan pats izvēlējās, ka vēlās darboties intensīvi konkrētajā ritma rotaļā. Kaut uzmanības līmenis bija augsts, vērojams, ka zēnam attīstījās

arī šī uzmanība vēl veiksmīgāk un intensīvāk, un uzdevumu izpilde bija veiksmīgāka, kaut arī attēlā šī uzmanības attīstība līmeņos nav vērojama (skat. 6.attēlu).

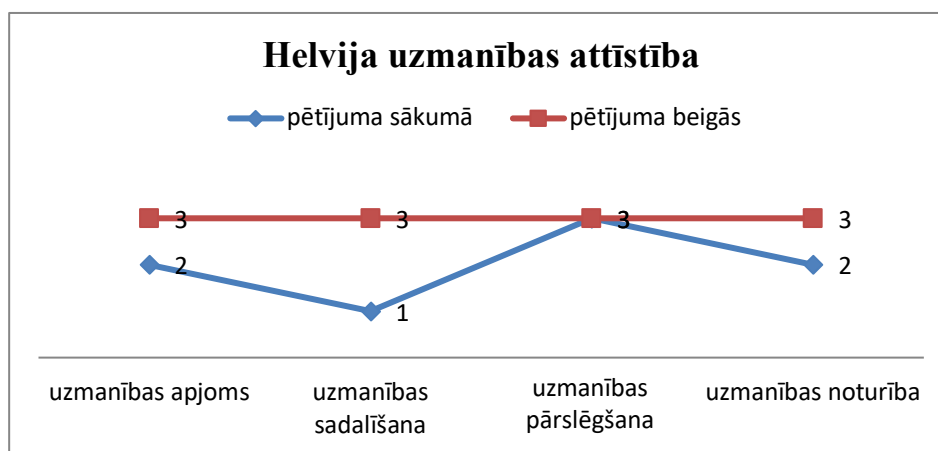
7.attēls. Zēna Dāvja uzmanības attīstības dinamika.

Dāvis (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka zēnam šis uzmanības līmenis bija vidējs, bet tā darbība uzmanības sadalīšanā bija pasliktinājusies, jo kad norisinājās intensīva šī attīstošā programma, viņš bieži neapmeklēja bērnudārzu slimības dēļ. Redzams, ka uzmanības pārslēgšana gan bija veiksmīgāka, kaut arī attīstošajā programmā bieži slimoja, tomēr spēja iegūt augstāku šo uzmanības līmeni, jo ritma rotaļas laikā darbība bija vērsta tikai uz to izpildi, nevis uz cita bērna ietekmējošo darbību, kas varēja novērst šo uzmanības pārslēgšanos konkrētajā brīdī (skat. 7.attēlu).

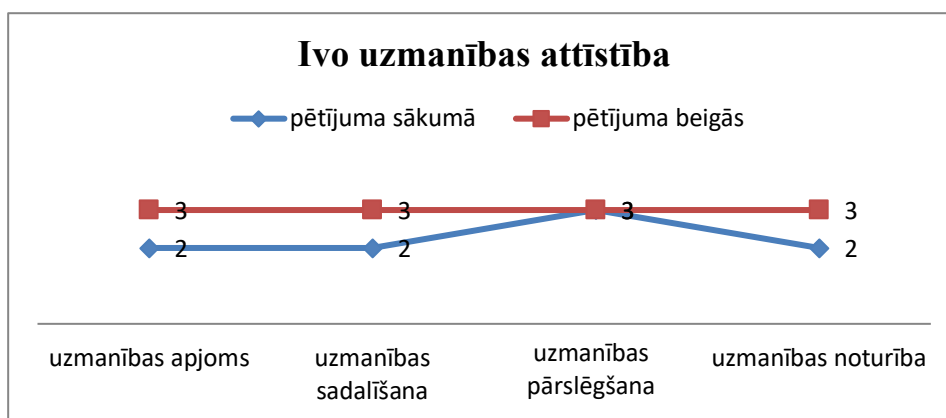
8.attēls. Meitens Lailas uzmanības attīstības dinamika.

Laila (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka no vidējā uzmanības līmeņa bija ieguvusi augstu uzmanības kopējo līmeni. Uzmanības apjoms ritma rotaļās bija paaugstinājies, jo labāk ieklausījās skolotājas teiktajā un uzdotajos uzdevumos, ko spēja veiksmīgāk iegaumēt un nenodarbojās ar blakus lietām, kas redzams bija pirmajā vērojumā. Uzmanības noturība arī bija paaugstinājusies, jo spēja veiksmīgāk savas darbības darīt pēc dotā uzdevuma, un ritma izpilde bijair veiksmīgāka, kas neietekmēja šo uzmanības noturību. Uzmanības sadalīšana ir palikusi tādā pašā līmenī, jo tomēr vēl tik veiksmīgi izpildīt divas darbības vienlaikus sagādāja nelielas grūtības, ko var redzēt kopējā uzmanības attīstībā (skat. 8.attēlu.).

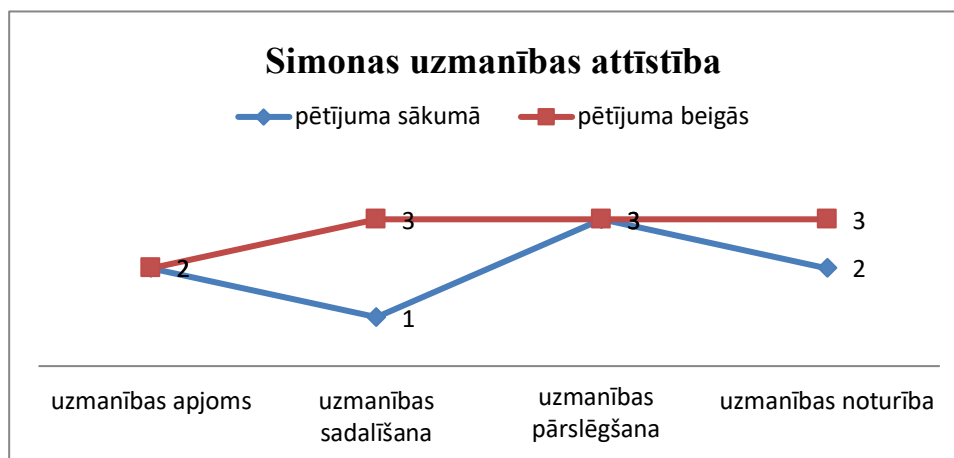
9.attēls. Zēna Helvija uzmanības attīstības dinamika.

Helvijs (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka zēnam bija strauji attīstījies šis uzmanības līmenis un no vidēja paaugstinājies uz augstu uzmanības līmeni. Visvairāk vērojama attīstība uzmanības sadalīšanā, jo attīstošajā programma zēns veiksmīgāk apguva ritmiskās prasmes un, izpildot divas darbības reizē, vairs nebija vērojama neizdošanās kādā prasmē, kas ļāva veiksmīgi izpildīt visu šo ritmu rotaļas gaitu. Uzmanības noturība un apjoms arī bija paaugstinājies, jo vērojams, ka zēns ieklausījās sākotnēji skolotājas dotajos uzdevumos un tajā laikā nenodarbojās ar blakus lietām, kā arī viņa uzmanība vairs nepiesaistījās uz kāda cita blakus darbībām, bet gan intensīvāk bijair vērsta uz ritma rotaļas darbībām un to izpildi (skat. 9.attēlu).

10.attēls. Zēna Ivo uzmanības attīstības dinamika

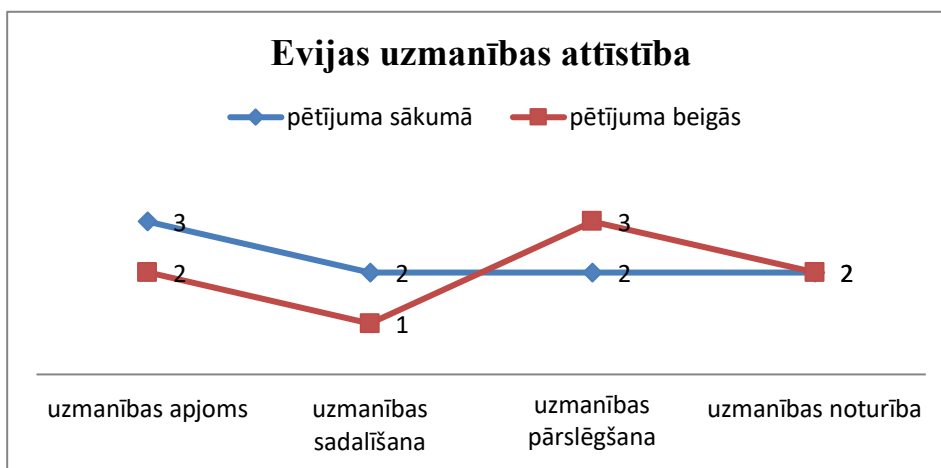
Ivo (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka zēnam no vidēja uzmanības attīstības līmeņa paaugstinājies uz augstu uzmanības attīstības līmeni. Pēc attīstošās programmas var redzēt, ka visos uzmanības veidos bija vērojama attīstība, jo uzmanība tika vērsta uz uzdevuma izpildi veiksmīgāk un savās darbībās vairs necentās darīt blakus lietas, kas traucēja citus bērnus, ko varēja redzēt pirmajā novērojumā. Redzams, ka arī tika attīstītas ritmiskās pratības, izpildot ritma rotaļas, kas otrreizējā vērojumā bija redzamas intensīvākas un veiksmīgākas (skat. 10.attēlu).

11.attēls. Meitenes Simonas uzmanības attīstības dinamika.

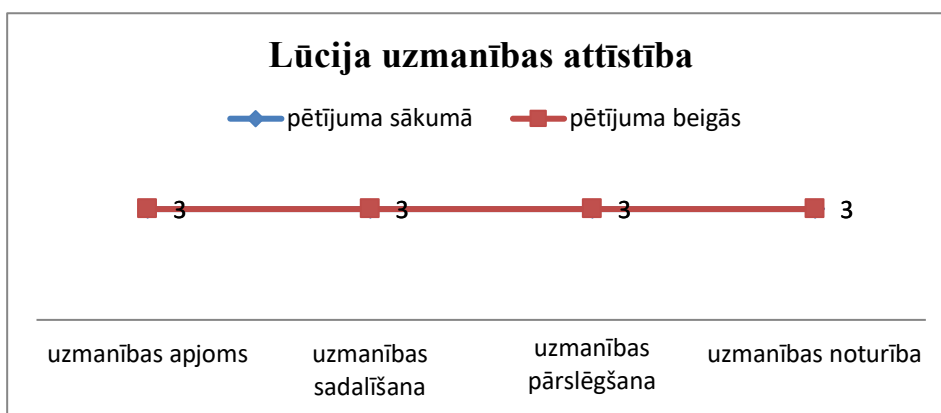
Simona (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka meitenei no vidēja uzmanības attīstības līmeņa paaugstinājies uz augstu uzmanības attīstības līmeni. Pēc attīstošās programmas bija redzams, ka strauji mainījies uzmanības sadalīšana, jo attīstījās pratība, izpildot ritmiskas darbības, kas pirmajā vērojumā ļoti ietekmēja šo veiksmīgo ritma rotaļas uzdevuma izpildi, kur divas darbības nevarēja izpildīt vienlaikus, kas šo uzmanību arī novērsa. Uzmanības noturība arī bija paaugstinājusies, jo redzams, ka meitene savas aktīvās darbības prata vērst pareizajām darbībām, kas rosināja veiksmīgāku šo uzmanības noturību tieši uzdevumu izpildes

laikā, un šis nogurums, kas bija vērojams iepriekš, tagad norisinājās pēc ritma rotaļām, nevis tās laikā (skat. 11.attēlu).

12.attēls. Meitenes Evijas uzmanības attīstības dinamika.

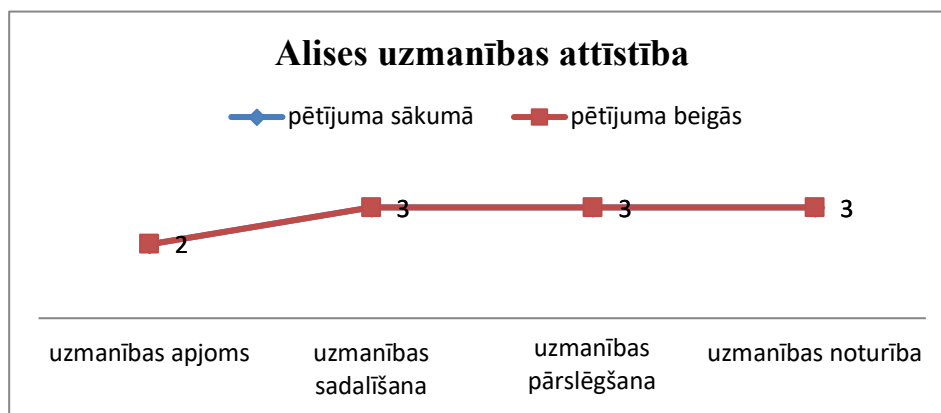
Evija (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka meitenei nebija mainījies šis vidējais uzmanības līmenis, kaut pēc attēla (skat.12.attēlu) vērojams, ka uzmanības apjoms un sadalīšana bija pasliktinājusies. Šī līmeņa pazemināšanās norisinājās, jo, kad tika veikta attīstošā programma, meitene bieži neapmeklēja pirmsskolas izglītības iestādi slimības dēļ. Kaut arī neapmeklēja bieži bērnudārzu, ir vērojams, ka paaugstinājies bija uzmanības pārslēgšanas līmenis, jo meitene jutās drošāk jau atkārtoti izpildot šīs rotaļas, kā arī saprata sākotnēji, kas no viņas šinī ritma rotaļā tika prasīts. Pirmo reizi vērojot, bija redzams, ka sagādāja grūtības sapratnē par uzdoto.

13.attēls. Zēna Lūcija uzmanības attīstības dinamika.

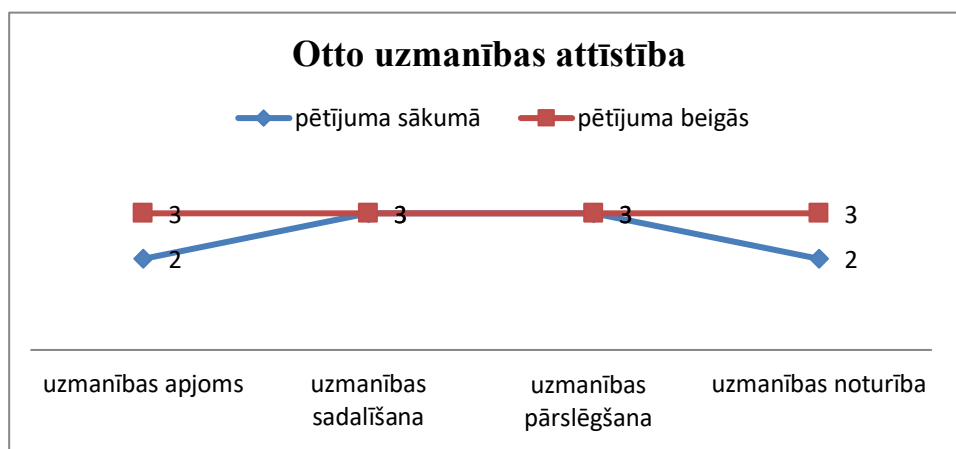
Lūcijs (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka puisim bija saglabājies augsts uzmanības attīstības līmenis. Salīdzinot ar pirmreizējo vērojumu, redzams, ka ritma rotaļās iesaistījās drošāk, un tā darbība bija intensīvāka. Uzmanība bija vērsta uz konkrētajām darbībām

un vairs nebija vērojams, ka ietekmētos no kāda vērstajām blakus darbībām, kas bija nedaudz redzams pirmajā vērojumā. Skatoties uz attēlu (skat. 13.attēlu), nav vērojams pēc līmeņa šī izaugsme, bet konkrētajās darbībās tā bija arī attīstījusies, jo visas darbības bija kļuvušas intensīvākas un noturīgākas visas ritma rotaļas laiku.

14.attēls. Meitenes Alises uzmanības attīstības dinamika.

Alise (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka meitenei bija saglabājies šis augstais līmenis, kaut arī konstatējams, ka no pirmā vērojuma nekas nebija uzlabojies, kur bija iespēja uzlabot uzmanības apjomu, bet tas nebija noticis. Izpildot attīstošo programmu, meitene jutās neērti, kur jāizpilda darbības kopā ar kādu grupas biedru, jo pēc pirmā vērojuma bija redzams, ka meitenei vairāk patika darboties vienai, nevis ar kādu kopā. Iespējams, šis arī bija iemesls, kādēļ šī attīstība nebija vēl uzlabojusies, jo meitene kādās darbībās nejutās savā komforta zonā (skat. 14.attēlu).

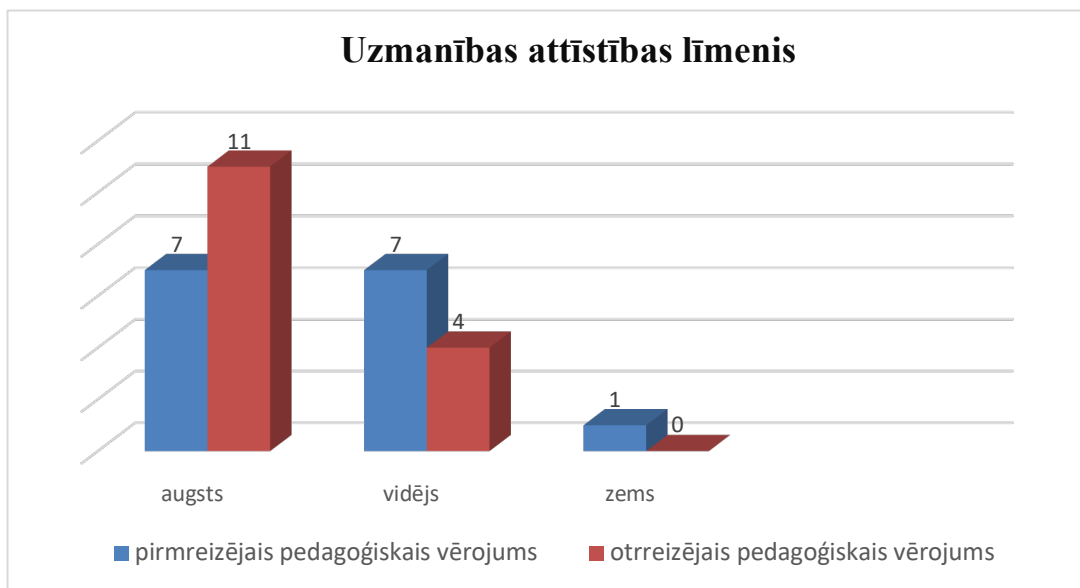

15.attēls. Zēna Otto uzmanības attīstības dinamika.

Otto (vārds mainīts) – pēc otrreizējā vērojuma redzams, ka zēnam bija saglabājies augsts uzmanības attīstības līmenis. Redzams, lai arī ir augsts līmenis, zēnā ir attīstība vērojama tieši

uzmanības apjomā un uzmanības noturībā, kur bija redzams, ka rotaļās bija atraisītāks un spēja kustēties vairākās kustībās, kļuvusi veiksmīgāka, kas nebija vērojams pirmajā reizē (skat. 15.attēlu). Pateicoties ritma rotaļu darbībām, kur jāsadarbojās ar grupas biedriem, zēns bija kļuvis atraisītāks un komunikablāks ar grupas biedriem.

Apkopojot abu pedagoģisko vērojumu datus (skat. 7.tabulu), var novērot, ka Lailai, Helvijam, Ivo, Simonai no vidējā uzmanības attīstības kopējā līmeņa bija mainījies uz augstu, jo redzams, ka lielāko daļu rotaļās bija uzlabojusies šī uzmanība, gan iegaumējot skolotājas teikto, gan iegaumējot dotos uzdevumus un galvenais, kas uzlabojies, ir ritma rotaļu darbība un tās vērsta uzmanība, tās izvirzītās īpašības. Vērojams, ka arī Milānai, Otto, Elisai, Aivai, Kristapam, Lūcijam, Alisei, kuriem bija šis augstais uzmanības līmenis, arī nav mainījies un bija tikpat augsts, cik bija vērojams pirmajā novērojumā. Valtam un Arianam gan bija vērojama neattīstība lielāko daļu šajās ritma rotaļās, jo atkal bija neuzmanība, klausoties skolotājā un neizdošanās prasmes, izpildot doto ritma rotaļas uzdevumu, kas arī veicināja uzmanības neattīstīšanos. Diviem bērniem - Dāvidam un Evijai - vērojams, ka nav mainījies šis uzmanības kopējais attīstības līmenis, kas arī bija vērojams atsevišķi rotaļās, jo neapmeklējot bieži pirmsskolas izglītības iestādi slimības dēļ, veicināja šīs uzmanības neattīstību otrreizējā novērojuma reizē.

16.attēls. Uzmanības attīstības līmenis „x” grupas bērniem.

Aprēķinot uzmanības attīstības līmeni pēc izvirzītajiem kritērijiem bija vērojama otrreizējā pedagoģiskajā novērojumā pozitīva dinamika, kur par četriem bērniem bija pieaudzis augsts uzmanības līmenis, kā arī pozitīva vidējā līmeņa samazināšanās par trīm bērniem, kas pieaudzis

bērniem uz augstu līmeni. Zems līmenis vairāk otrreizējā pedagoģiskajā novērojumā nevienam bērnam nebija redzams. Autores izvirzītā pētījuma hipotēze, proti, 5 – 6 gadīgam bērnam uzmanības attīstība tiek veicināta, ja izmanto ritma rotaļas, pilnībā apstiprinās (skat. 16.attēlu).

3.4. Priekšlikumi uzmanības veicināšanai ar ritma rotaļu palīdzību

Pamatojoties uz literatūras un informācijas avotu izpēti un analīzi, kā arī balstoties uz pētījuma iegūtajiem datiem, darba autore izstrādāja priekšlikumus 5 – 6 gadīgiem bērna uzmanības attīstībai. Ļoti svarīgi ir izprast bērnu un viņa attīstību, intereses, vecuma posma raksturīgākās iezīmes un prast sadarboties ar bērnu, kā arī izprast, kā bērnam būs vieglāk apgūt konkrēto mācību vielu konkrētā mācību procesā.

Lai veiksmīgāk attīstītu bērnos uzmanību, ir ieteicams iekļaut tādus uzdevumus, kurus var veiksmīgi mainīt un variēt, bet tā konkrētās darbības bērnam liek nonākt pie viena sasniedzamā mērķa. Bērniem, lai šī uzmanība būtu vērstāka uz konkrēto darbību, noteikti ir jāiekārto vidi tā, lai tā neizsauktu lielu uzmanību un jāizslēdz tie kairinātāji, kas nevēlami var šo bērna uzmanību novērst un ietekmēt mācību procesa laikā. Iekļaujot arī bērniem mācību procesā darbību, kurai ir straujš darbības temps, vērsīs mazāku iespēju uzmanības novēršanos no konkrētā uzdevuma un tā darbības, jo nespēs piesaistīt uzmanību uz kādu citu kairinātāju, tam fiziski nebūs laika. Darbojoties ar bērniem, ir jāvērs viņu uzmanība arī uz viņa darbības neizdošanos, bet noteikti pozitīvā veidā, lai bērns pats būtu ieinteresēts šo neizdošanos uzlabot ar intensīvu darbošanos, lai sasniegtu savu izvirzīto mērķi. Galvenais, kas ir ļoti svarīgi, lai bērns līdzdarbotos un ir ieinteresēts darboties mācību procesā, ir svarīgi pedagogam iegūt šo uzticēšanos un radīt drošo vidi un tos apstākļus, kas liek justies bērnam labi un rada šo drošo, sev vēlamu un patīkamo darbošanās vidi tieši pašam bērnam.

Noteikti bērniem ļaut mācību procesā izteikties un paust savas domas vai vēlmes, kas rosinās veiksmīgāk arī izprast, kādas ritma rotaļas bērnam patiktu un kurās šī vērstā uzmanība būs noturīgāka, jo radīs bērniem lielāku interesi tieši darboties, kas piesaistīs pēc viņa vēlmēm lielāku uzmanību. Ļoti svarīgi ir arī sadarboties ar bērnu, kā arī kopīgi ar bērnu saprast, kāda veida mācīšanas forma bērnam būtu vēlamākā un nepieciešamākā – darbošanās grupās, pildot uzdevumus visiem kopā vai individuāli. Atrodot kopīgi bērnam veiksmīgāko darbības formu, bērns attīstīs savas prasmes un iemaņas kā arī labāk un kvalitatīvāk sasniegs izvirzīto mērķi.

Izmantojot ritma rotaļas viens no svarīgākajām lietām, ja pedagogs vēlās tās iekļaut savā mācību procesā, to darīt ar lielu atbildību un noteikti apzināties, cik precīzi un ritmiski pareizi izpilda šīs ritma rotaļas kopīgi ar bērniem, kuru izpildē arī jābūt sava veida pieredzei. Noteikti jābūt pašiem pedagogiem attīstīta šī ritmiskā darbība, lai varētu bērniem kvalitatīvi un precīzi organizēt šo mācību procesu, iesaistot ritma rotaļas.

Uzsverot ritma rotaļu iekļaušanu bērna mācību procesā, ne tikai mūzikas stundās, noteikti rosinās bērniem brīvajos atpūtas brīžos ar ritmisko rotaļas palīdzību brīvi attīstīt tās prasmes un iemaņas, ko var brīvi darīt jebkurā dienas gaitas laikā gan atrodoties ārā pastaigā, gan ierodoties agri no rīta bērnam savā grupiņā, gan pēcpusdienā, kad bērniem rotaļa ir visvēlamākā šajā laika posmā. Šīs ritma rotaļas ir ar tik daudz iespēju variācijām, kas arī rosina bērniem to interesi un ilgstošu noturību visas rotaļas laikā, ko noteikti katram pedagogam vajadzētu iekļaut savā pedagoģiskajā procesā.

SECINĀJUMI

Kvalifikācijas darbības mērķis bija teorētiski analizēt un empīriski noteikt ritma rotaļu iespējas 5 – 6 gadīgu bērnu uzmanības veicināšanai pirmsskolā. Sekojot izvirzītajam pētījuma mērķim, tika izzināti un analizēti pedagoģijas un psiholoģijas literatūra un informācijas avoti, un iegūtas atbildes uz teorētisko pamatojumu par uzmanības un tā nozīmīgajām īpašībām, izprasts, kādas būtiskas iezīmes ir vērojamas bērniem un konkrēti uzmanībai 5 – 6 gadīgie bērniem. Tāpat autore izskatīja un atlasīja tādas ritma rotaļas, kas veiksmīgāk attīstītu bērniem šīs uzmanības īpašības un prasmes ritma rotaļu darbības izpildei, lai varētu to pielietot un novērot pedagoģiskajā procesā Rīgas „X” pirmsskolas izglītības iestādē.

1. Darba teorētiskajā analizē tika izprasts, cik nozīmīgi ir attīstīt bērniem šajā vecumposmā tīšo uzmanību un tās īpašības, lai uzsākot skolas gaitas šī uzmanība būtu attīstīta, kas rosinās veiksmīgāk apgūt mācību procesu skolā. Pēc literatūras analīzes bērniem 5 – 6 gados ir nozīmīga netīšā uzmanība, kas vērojama košos, jaunos, negaidītos, interesējošos objektos un darbībās, kur bērniem nav vajadzīga nekāda piepūle no bērna puses tai pievērsties. Neiesaistot bērnos tīšo uzmanību, bērni var palaist garām ļoti lielu daļu no svarīgā mācību procesa un tās informācijas, kas bērnam sākotnēji apgūstot pamatlietas ir ļoti nepieciešamas ikdienas darbībās.
2. Skolotājiem ļoti veiksmīgi jāmaks izprast bērnus un atrast viņiem tādas mācību procesā darbības veidus, kuri rosinās uzmanības ilgāku noturību un kas veicinās ilgstošu šo darbību visas nodarbības laiku. Ļoti liela nozīme ir arī bērna personībai un tam fiziskajam un emocionālajam stāvoklim, kas arī var ļoti ietekmēt uzmanību un to vērsto darbību, kā arī interesi uz noteikto objektu vai darbību. Bērniem veiksmīgāk noturēt šo uzmanību un interesētību ir darbojoties rotaļās un veikt tādu darbību, kurai ir intensīvi mainīgs darbības veids.
3. Ritma rotaļas bērniem rosina aktīvu, jau no bērnības iegūtās iemaņas, drošāku darbības veidu un vidi, kas bērnam rada patīku un ieinteresētību darbojoties tajās. Ritma rotaļas ir ļoti pateicīgas tieši uzmanības attīstīšanai, jo to notiekošās darbības ir iespējamas variēt ar daudziem interesantiem uzdevumiem, un to straujā norises maiņa un intensitāte veicina bērnam pievērsties un rast uzmanību uz šīm ritma rotaļas darbībām.
4. Izvērtējot empīriskā pētījuma daļā novēroto, var secināt, ka bērniem šī uzmanība sākotnēji nebija tik attīstīta un bija izklaidības pazīmes, kā arī neuzmanība, tieši klausoties skolotājas

vērstajiem uzdevumiem. Daudzi bērni nespēja iegaumēt vai izpildīt šos uzdevumus, jo nebija vērīgi un uzmanīgi neklausījās sākotnēji skolotājas teiktajā. Bērņus arī bieži vien novērsa citu bērnu darbības, kas neizpildīja veiksmīgi dotos uzdevumus un tādā veidā novērsa citam bērnam uzmanību no konkrētā uzdevuma izpildes laikā.

5. Izvērtējot bērnu uzmanības attīstību ritma rotaļās, tā bija vērojama ar pozitīvu dinamiku, jo bērniem rosināja attīstīt uzmanības konkrētās īpašības, ko šajā vecuma posmā ir grūti attīstīt, bet izmantojot bērnam šīs ritma rotaļas radoši un ar pareizi izvēlētiem rotaļām, bērniem rosināja interesi tajās piedalīties un arī veiksmīgi tās uzdevumus izpildīt ar savu vērsto uzmanību un tās noturību. Uzmanības sadalīšanu un pārslēgšanu bērņos var veiksmīgi attīstīt, ja bērnam konkrētā uzdevuma prasme ir veiksmīgi attīstīta un nerada lielas grūtības tās izpildes laikā, lai veiksmīgi spētu darboties ar vairākiem apvienotiem uzdevumiem reizē. Ritma rotaļas arī attīsta šo uzmanību tad, ja šīs rotaļas izpilda intensīvi vairākas reizes bērņiem ikdienas mācību procesā.
6. Pamatojoties uz darba teorētiskajām atziņām un praktiskajām darbībām var secināt, ka izvirzītais mērķis ir izpildīts un hipotēze apstiprinās, jo uzmanības attīstības līmeņi pēc izvirzītajiem kritērijiem bija vērojama otrreizējā pedagoģiskajā novērojumā pozitīva dinamika, kur par četriem bērņiem bija pieaudzis augsts uzmanības līmenis, kā arī pozitīva vidējā līmeņa samazināšanās par trīm, kas pieaudzis bērņiem uz augstu līmeni. Zems līmenis vairāk otrreizējā pedagoģiskajā novērojumā nevienam bērnam nebija redzams. Autores izvirzītā pētījuma hipotēze, proti, 5 – 6 gadīgam bērnam uzmanības attīstība tiek veicināta, ja izmanto ritma rotaļas, pilnībā apstiprinās (skat. 16.attēlu). Strādājot ar bērņiem un izmantojot pedagoģiskajā procesā ritma rotaļas, bērņos tiek veicināta uzmanības attīstība un tā norisinās intensīvāk, jo ritma rotaļas elementi un tā daudzveidīgā, iespējamā variācija ar uzdevumiem liek pievērst bērņa uzmanību uz darbību un to noturēt intensīvi arī visas rotaļas izpildes laiku.

LITERATŪRAS UN AVOTU SARAKSTS

1. **Autorkolektīvs.** *Psiholoģijas vārdnīca.* – R.: apgāde “Mācību grāmata” SIA., 1999.
2. **Autorkolektīvs.** *Populārā medicīnas enciklopēdija.* – R.: Galvenā enciklopēdiju redakcija, 1984.
3. **Brice B.** *Viss sākas ar rotaļu.* – R.: Raka, 2013.
4. **Brice B.** *Ritmiskā darbība un tās nozīme pirmsskolas vecumā. Pirmsskolas izglītība.* - R.: Izglītība un kultūra, 2013.
5. **Brice B.** *Pirkstiņu rotaļas.* – R.: Raka, 2007.
6. **Brice B.** *Visi desmit spēlējas.* – R.: Apgāde Zvaigzne ABC, 2017.
7. **Dravniece I.** *Rotaļas LSPA studiju procesā kustību rotaļas vai kustību spēles?* LSPA zinātnisko un metodisko rakstu krājums., 2013.
8. **Golubina V.** *Pirmsskolas pedagoga rokasgrāmata.* – R.: Izglītības soļi, 2007.
9. **Komenskis J.A.** *Lielā didaktika.* – R.: Zvaigzne, 1992.
10. **Kreišmane I.** Valgere R., Gulbe K., *Ievads psiholoģijā.* – R.: Pētergailis, 2000.
11. **Lasmane L.** *Muzikālā audzināšana pirmsskolā.* – R.: Raka, 2012.
12. **Lieģeniece D.** *Bērna uzvedības pašregulācija bērnudārzā.* – R.: SKCI, 1990.
13. **Lūse J., Miltiņa I., Tūbele S.** *Logopēdijas terminu skaidrojošā vārdnīca.* – R.: Raka, 2012.
14. **Ļubļinska A.** *Bērnu psiholoģija.* - R.: Zvaigzne, 1979.
15. **Martinsone K.** *Kā mēs sajūtam un uztveram pasauli. Psiholoģija vidusskolām.* – R.: Zvaigzne ABC, 1999.
16. **Miltiņa I.** *Bērna runas un roku sīkās muskulaūras darbības mijšakarību aspekti. Valodu mācība pirmsskolā un sākumskolā., Zinātnisko rakstu krājums.* - R.: tipogrāfija „Zelta rudens”, 2013.
17. **Meikšāne Dz.** *Psiholoģija mums pašiem.* – R.: Raka, 1998.
18. **Nelsone I.** Paipare M., *Mūzikas mācīšanas metodika.* – R.: Zvaigzne ABC, 1992.
19. **Ņikiforovs O.** *Psiholoģija pedagogam I.* - R.: Izglītības soļi, 2007.
20. **Pagraba N., Bičuka M., Grasmane S.** *Muzikālā audzināšana pirmsskolā.* – R.: Raka, 2003.
21. **Piažē Ž.** *Bērna intelektuālā attīstība.* – R.: Pētergailis, 2002.
22. **Plotnieks I.** *Psiholoģija ģimenē.* – R.: Zvaigzne, 1988.
23. **Puškarevs I., Golubeva A.** *Bērna attīstība.* - R.: Lielvārde, 1999.

24. **Skujiņa V., Beļickis I., Blūma D., Koķe T. & Blinkena A.** *Pedagoģijas terminu skaidrojošā vārdnīca.* – R.: Zvaigzne ABC, 2000.
25. **Suruda I.** *Mūzika kā pirmsskolas vecuma bērna personības attīstības nosacījums.*- Jelgava, 2001.
26. **Svence G.** *Attīstības psiholoģija.* - R.: Zvaigzne ABC, 1999.
27. **Šternfelde I., Sīkās motorikas attīstīšana pirmsskolas vecuma bērniem. Metodiskais materiāls.** - R.: Pētergailis, 2017.
28. **Vanags E.** *Uzmanība – domāšanas „līme”.* – R.: Skola 2030, 2019. Pieejams: <https://www.skola2030.lv/lv/jaunumi/6/uzmaniba-domasanas-lime> (skat. 28.01.2020.)
29. **Vigotskis Ļ.** *Domāšana un runa.* – R.: Eve, 2002.
30. **Vorobjovs A.** *Vispārīgā psiholoģija.* – R.: SIA”Izglītības soļi”, 2000.
31. **Zīriņa T.** *Pirkstu rotaļas latviešu tautasdziesmās kā runas prasmju aktivizētājas mazbērna vecumā. Manuskripts., Vecuma grupu valodas īpatnības Latvijā: Lingvistiskais, sociālais un kultūras aspekts.* - R.: Izglītības soļi, 2007.
32. **Andersson H., & Bergman L.R.** *The role of task persistence in young adolescence for successful educational and occupational attainment in middle adulthood.* *Developmental Psychology*, 47(4), 2011.
33. **Hattie J.A.C. & Timperley H.** *The power of feedback.* *Review of Educational Research*, 77, 2007. doi: 10.3102/003465430298487
34. **Hattie J., Yates G. C. R.** *Visible Learning and the Science of How We Learn.* Routledge, London, 2014.
35. **Kolb B., Whishaw I.Q.** *Fundamentals of Human Neuropsychology*, 7th ed., MacMillan, New York, 2015.
36. **Posner M. I., Rothbart M. K., Sheese B. E. And Voelker P.** *Control networks and neuromodulators of early development.* *Developmental Psychology*, 48, 2012.
37. **Rao, R. P. N.** *Attention, models of.* In Nadel L. (Ed.), *Encyclopedia of cognitive science* (Vol. 1, pp. 231 – 237) London: Nature Publishing Group
38. **Sternberg R. J., Sternberg K.** *Cognitive psychology.* Boston, MA, USA: Cengage Learning, 2012.
39. **Trantacosta C. J. & Izard C. E.** *Kindergarten children’s emotion competence as a predictor of their academic competence in first grade.* *Emotion*, 7(1), 77, 2007.

40. **Weerd P.** *Attention, neural basis of.* In Nadel L. (Ed.), *Encyclopedia of cognitive science* (Vol. 1, pp. 238 – 246). London: Nature Publishing Group, 2003.
41. **Ветлугина Н. А.** *Методика музыкального воспитания.* Москва: Просвещение, 1982.
42. **Гоноблин Ф.Н.** *Внимание и его воспитание.* – Просвещение, 1998.
43. **Гулякевич Е.Ф.** *Игра по ознакомлению с окружающим миром.* – Минск, 1991.
44. **Тихомирова Л.Ф.** *Упражнения на каждый день: развитие внимания и воображения дошкольников.* – Академия, 2000.

PIELIKUMI

1.Ritma rotaļa „Dzīvnieki”

Mērķis: sekmēt uzmanības noturību, uzmanības apjoma attīstību, iegaumējot vairākas kustības un to izpildi konkrētajā mūzikas skanējumā.

Uzdevums bērniem:

- attīstīt ritma izjūtu kustībās, izpildot soļošanu, tecinūs un palēcienus;
- atpazīt skaņdarba skanējumu mūzikas klausīšanās laikā;
- iegaumēt konkrēto uzdevuma nosacījumus tās izpildes laikā.

Rotaļas gaita: skolotāja izskaidro rotaļas uzdevumus un rosina bērniem iegaumēt trīs kustības veidus, kurus izpildīs konkrētajā mūzikas skanējumā. Skolotāja atskaņo mūziku un rosina bērniem iegaumēt konkrēto kustību konkrētajam skaņdarbam. Iegaumējot visus dotos uzdevumus un noklausoties attiecīgos skaņdarbus, bērni sāk rotaļas gaitu. Skolotāja vairākas reizes maina skaņdarbu skanējuma secību.

E. Getse skaņdarbu dzirdot „Mednieka maršs”, bērni izpilda lāčveidīgu soļošanu;

E. Melngaiļa skaņdarbu dzirdot „Rikšiem bērīt es palaidu”, bērni izpilda zirga rikšošanu tecinūs;

R. Paula skaņdarbu dzirdot „Pirmpavasara dziesmiņa”, bērni izpilda zaķa cilpošanu palēcienā.

Prognozējamais rezultāts: veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas laiku un veiksmīgi spēj iegaumēt un izpildīt konkrēto darbību konkrētajam skaņdarbam.

2.Ritma rotaļa „Vasaras skaņas”

Mērķis: sekmēt uzmanības noturību, uzmanības pārslēgšanu veicināt no skandēšanas uz skaņu rīku izpildi dzejoļa atbilstošajam tekstam.

Uzdevums bērniem:

- ritmiski skandēt apgūto dzejoli;
- attīstīt iemaņas skaņu rīku spēlēšanā;
- prast pārslēgties konkrētajai uzdevuma nomainīšanai.

Skandējot dzejoli, dzirdot konkrēto dzīvo būtni vai objektu nosaukumu, izpilda ar attiecīgo skaņu rīku, kas sadalīts bērniem pa grupiņām.

Rotaļas gaita: bērni kopīgi ar skolotāju atkārtoti dzejoli, sadaloties bērni pa grupiņām, izvēlās konkrētos skaņu rīkus. Pēc izvēlētajiem skaņu rīkiem skolotāja bērniem rosina iegaumēt viņu dzīvo

būtni vai objektu, kuru izdzirdot jāspēlē savs skaņu rīks. Skolotāja aicina bērnus skandēt dzejoli un tad bērni, pēc izdzirdētās savas iegaumētās dzīvās būtnes vai objekta, izpilda skaņu rīku spēlēšanu.

Vai pastāstīt mēs varam,

Kas dzirdams vasarā?

Zirdziņš rikšo solī raitā, – sit sitamos kociņus

Vējiņš žūžo lapotnē. – ritmiski purina lentīšu pušķus

Silā dzeguzīte sauc, - spēlē svilpavnieku

Tālē lidmašīna trauc. – spēlē ritmiski robdēli

Dīķī lēkā zivtiņas, - ritmiski spēlē kalimbu

Sienāzīši sisina. – skandina ritmiski mazos šeikerus

Zāles plāvējs kaut kur rūc, - spēlē sitamos kociņus un ribdēli

Pļavā darba bites dūc. – ritmiski krata papīra pušķus un mazos šeikerus

Jūrā rāmi viļņus veļ, - pūš svilpavnieku un kalimbu

Bērni smilšu pilis veļ.

Bērnu balsis līksmi skan – bērni skaļi izsaka frāzi „Hei, hei, hei”

Vasariņa mīļa man! - skandina visus skaņošos rīkus.

Prognozējamais rezultāts: veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas gaitu, veiksmīgi bērni spēj pārslēgties no skandēšanas uz skaņu rīku spēlēšanas izpildi konkrētajā vietā.

3.Ritma rotaļa „Es un mana ģimene”

Mērķis. sekmēt uzmanības noturību, uzmanības sadalīšanu veicināt, izpildot plaukšķināšanu un piesitienu pie augšstilbiem un skandēšanu precīzā ritmā.

Uzdevums bērniem:

- ritmiski skandēt tautasdziesmu un izpildīt skaņošo žestu – plaukšķināšanu un piesitienu pie augšstilbiem;
- izteiksmīgi skandēt tautasdziesmu un teksta vārdus skaidri izrunāt;
- izpildīt divas darbības reizē – skandēšanu un skaņošo žestu – plaukšķināšanu un piesitienu pie augšstilbiem.

Rotaļas gaita: skolotāja aicina bērnus atkārtot tautasdziesmu. Bērni atkārtojot tautasdziesmu, skolotāja rosina, ritmiski skandējot, pievienot ritmisku plaukšķināšanu - ti, ti un piesitienu ar rokām pa augšstilbiem - tā, un kopīgi ritmiski izplaukšķināt un piesist ar rokām pa augšstilbiem un pareizi ritmiski skandēt šo tautasdziesmu par ģimeni.

Maz bij' mans augumiņš,	Vecajam ozolam
Prāva mana valodiņa;	Visi zari stingri stāv;
Valodiņa palīdzēja	Vecajam tētiņam
Mazajam augumam.	Vienmēr gudrs padomiņš.

Paldies saku tētiņam	Nedarīju mazam pāri,
Par šūpuļa kārumiņu,	Ne vecam cilvēkam:
Paldies saku māmiņai	Grūt' mazam bērniņam,
Par kājiņu āvumiņu.	Grūt' vecam cilvēkam.

Prognozējamais rezultāts: veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas gaitu, veiksmīgi bērni spēj izpildīt vienlaikus divas darbības: ritmisku skandēšanu un pievienoto skaņošo žestu izpildi – plaukšķināšanu un piesitienu ar plaukstām pa augšstilbiem.

4.Ritma rotaļa „Kamenes lidojums”

Mērķis: sekmēt uzmanības noturību, uzmanības pārslēgšanu veicināt konkrētajā mūzikas ritma maiņā.

Uzdevums bērniem:

- izpildīt brīvas ritmiskas kustības konkrētajā ritmā;
- saklausīt ritma maiņu konkrētajā skaņdarbā;
- būt pacietīgam un vērot cita bērna kustības viņu izpildes laikā;
- prast pārslēgties konkrētajai uzdevumu nomaiņai.

Rotaļas gaita: skolotāja izskaidro uzdevumu un rosina izvēlēties bērniem lentīšu krāsu un sadalīties pa krāsām divās grupās – zilās lentītes un dzeltenās lentītes. Visi bērni, kopīgi klausoties N. Rimska – Korsakova skaņdarbu „Kamenes lidojums” un paņemot dzeltenās vai zilās lentītes, izpilda konkrētajā mūzikas mainīgajā ritmā brīvas ritmiskas kustības. Tiem bērniem, kuriem ir dzeltenās lentītes, izpilda brīvas ritmiskas kustības, kad mūzikas skaņās vērojams lēns mūzikas ritms, bet bērni ar zilajām lentītēm izpilda brīvas ritmiskas kustības, kad dzirdams ātrs mūzikas ritms. Skaņdarbu un brīvās ritmiskās kustības izpilda divas reizes, jo bērni samainās ar lentītēm un atkārtoti izpilda pretējo ritma darbību mūzikas skaņdarbā.

Prognozējamais rezultāts: veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas gaitu, veiksmīgi bērni sēj pārslēgties no mūzikas klausīšanās uz konkrēto ritmisko skanējumu, izpildīt brīvas ritmiskas kustības un atkal pārslēgties uz mūzikas klausīšanos.

5. Ritma rotaļa „Rudenī”

Mērķis: sekmēt uzmanības noturību, uzmanības sadalīšanu veicināt uz skandēšanu un sīko muskulatūru kustību apvienotā darbībā.

Uzdevums bērniem:

- ritmiski skandēt dzejoli un izteiksmīgi izrunāt tekstu;
- izpildīt un attīstīt pirkstiņu un sīko muskulatūru kustības;
- izpildīt divas darbības reizē – skandēšanu un sīko muskulatūru kustības.

Rotaļas gaita: skolotāja rosina atkārtot skandējamo dzejoli, rosina to izteiksmīgi darīt, un tad konkrētajās vietās parāda noteiktās kustības, ko bērni izpilda pēc rādītā parauga. Šīs darbības var arī variēt ar citām, sevis izdomātām kustībām, kas var būt dzejolim piemērotākas, ko skolotāja aicina arī bērniem izpildīt, ja ir radošums - piedāvāt bērniem citas kustības.

Čibu čabu čab, —————> Skandē tekstu stāvot kājās, un viegli sit plaukstas pa
Čibu čabu čab, —————> ceļgaliem blakus stāvošiem bērniem.

Lapsa čab, lapsa čab.

Piku paku pak, —————> Paceļot rokas un, ātri kustinot pirkstus, tās nolaiž.

Piku paku pak,

Lietiņš līst, lietiņš līst.

Klusi, klusi, klusi —————> Notupstas, rokas saliek virs galvas kā cepures, lēni ceļas
Sēnes dīgst. —————> augšā.

Klusi, klusi, klusi

Sēnes dīgst.

Prognozējamais rezultāts: veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas gaitu, vienlaikus bērni spēj izpildīt divas darbības: ritmiski skandēt dzejoli un izpildīt konkrētās kustības.

2.pielikums. Ritma rotaļas attīstošajā programmā

Ritma rotaļa „Skaitļu virziens”

Mērķis: sekmēt uzmanības noturību, uzmanības apjoma attīstību, iegaumējot vairākas kustības virzienus un to soļošanas izpildi konkrētajā mūzikas ritmā un dzirdētajā skaitļa noteiktajā virzienā.

Uzdevums bērniem:

- attīstīt ritma izjūtu kustībā, izpildot soļošanu;
- atpazīt konkrētā skaitļa norādīto kustības virzienu mūzikas klausīšanās laikā;
- iegaumēt konkrēto uzdevuma nosacījumus tās izpildes laikā.

Rotaļas gaita: skolotāja izskaidro rotaļas uzdevumus un rosina bērniem iegaumēt četrus kustības virzienus pie konkrētā skaitļa, kurus izpildīs ritmiski soļojot mūzikas skaņējumā. „Viens” – uz priekšu pa apli, „divi” – atmuguriski pa apli, „trīs” - uz centru, „četri” – atkāpties atmuguriski no centra. Skolotāja atskaņo mūziku un rosina bērniem iegaumēt konkrēto virzienu, konkrētajam nosauktajam skaitlim. Iegaumējot visus dotos uzdevumus, bērni sāk rotaļas gaitu. Skolotāja vairākas reizes sauks skaitļus un mainīs to secību.

Prognozējama rezultāts: veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas laiku un veiksmīgi spēj iegaumēt un izpildīt konkrēto darbību konkrētajam skaitlim, ritmiski soļojot mūzikas ritmā.

Ritma rotaļa „Tauriņi lido”

Mērķis: sekmēt uzmanības noturību, uzmanības pārslēgšanu veicināt konkrētajā mūzikas ritma maiņā.

Uzdevums bērniem:

- izpildīt brīvas ritmiskas kustības konkrētajā ritmā;
- saklausīt ritma maiņu konkrētajā skaņdarbā;
- prast pārslēgties konkrētajai uzdevumu nomaiņai.

Rotaļas gaita: skolotāja izskaidro uzdevumu un rosina izvēlēties bērniem lentīšu krāsu, kas ir pieejamas. Visi bērni, kopīgi klausoties V.Seļivanova skaņdarbu „Jociņš” un paņemot lentītes, izpilda tauriņa lidojumu izklaidus, viegliem soļiem un sev izvēlētām brīvām kustībām, konkrētajā mūzikas mainīgajā ritmā „lidojot,” bērni izveido apli un pa dejas ceļu turpina tauriņa lidojumu. Bērni izpilda brīvas ritmiskas kustības izklaidus, viegliem soļiem, kad mūzikas skaņās vērojams lēns mūzikas ritms, bet bērni „lidojot”, izveido apli un pa dejas ceļu izpilda tauriņu lidojumu, kad dzirdams ātrs mūzikas ritms.

Prognozējamais rezultāts: veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas gaitu, veiksmīgi bērni spēj pārslēgties no brīvām ritmiskām kustībām izklaidus pa visu telpu uz konkrēto ritmisko skaņējumu izpildīt izveidojot apli, un šo kustību, turpinot pa dejas ceļu, un atkal pārslēgties uz brīvām ritmiskām kustībām izklaidus pa visu telpu, kad nomainās atkal ritmiskais skaņējums.

Ritma rotaļa „Pavasara sasauksme”

Mērķis: sekmēt uzmanības noturību, uzmanības pārslēgšanos veicināt no skandēšanas uz skaņu rīku izpildi dzejoļa atbilstošajam tekstam.

Uzdevums bērniem:

- ritmiski skandēt apgūto dzejoli;
- attīstīt iemaņas skaņu rīku spēlēšanā;
- prast pārslēgties konkrētajai uzdevuma nomaīņai.

Skandējot dzejoli, dzirdot konkrēto pantiņa vietu vai dzīvo būtņu nosaukumu, izpilda ar attiecīgo skaņu rīku, kas sadalīts bērniem pa grupiņām.

Rotaļas gaita: bērni kopīgi ar skolotāju atkārtoti dzejoli, sadaloties bērni pa grupiņām, izvēlās konkrētos skaņu rīkus. Pēc izvēlētajiem skaņu rīkiem skolotāja bērniem rosina iegaumēt viņu pantiņu vietu vai dzīvo būtņu nosaukumu, kuru izdzirdo, t jāsaplē savs skaņu rīks. Skolotāja aicina bērnus skandēt dzejoli, un tad bērni, pēc izdzirdētās savas iegaumētās dzīvās būtnes vai pantiņa vietas, izpilda skaņu rīku spēlēšanu.

Kas tur čāpo, kas tur kust, - runas ritmā pamīšus spēlē ksilofona plāksnītes F un C.

Kas grib pavasari just?

Cību-ric, cibu – ric,

Čāpo ezis Indriķis; - runas ritmā skandina šeikeri

Meklē tārpus, gliemežus,

Gardus, gardus kukaiņus.

Kas tur lēkā, kas tur kust, - runas ritmā pamīšus spēlē ksilofona plāksnītes F un C.

Kas grib pavasari just?

Cib – cibric, cib – cibric,

Lēkā zaķis Ērmanis; - runas ritmā skandina ritma kociņus.

Lasa zaķu kāpostiņus –

Visu zaķu gardumiņus.

Kas tur lēkā, kas tur kust, - runas ritmā pamīšus spēlē ksilofona plāksnītes F un C.

Kas grib pavasari just?

Paskat, paskat tur un te

Lēkā zaļas vardītes. - runas ritmā skandina robdēli

Medī odus, kāpurus,

Nokurkst savu dziesmiņu.

Kas tur lēkā, kas tur kust, - runas ritmā pamīšus spēlē ksilofona plāksnītes F un C.

Kas grib pavasari just?

Tidu – rice, tidu – re,

Vāvarīte Gudrīte - runas ritmā piesit ritma kociņus.

Vāverpuikam Rūsiņam

Nočiepj riekstu –

Ņam, ņam, ņam!

Prognozējamais rezultāts: veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas gaitu, veiksmīgi bērni spēj pārslēgties no skandēšanas uz skaņu rīku spēlēšanas izpildi konkrētajā vietā.

Ritma rotaļa „Ceļam māju”

Mērķis: sekmēt uzmanības noturību, uzmanības sadalīšanu veicināt uz skandēšanu un sīko muskulatūru kustību apvienotā darbībā.

Uzdevums bērniem:

- ritmiski skandēt dzejoli un izteiksmīgi izrunāt tekstu;
- izpildīt un attīstīt pirkstiņu un sīko muskulatūru kustības;
- izpildīt divas darbības reizē – skandēšanu un sīko muskulatūru kustības.

Rotaļas gaita: skolotāja rosina atkārtot skandējamo dzejoli un to izteiksmīgi darīt un tad konkrētajās vietās parāda noteiktās kustības, ko bērni izpilda pēc rādītā parauga. Šīs darbības var arī variēt ar citām, sevis izdomātām kustībām, kas var būt dzejolim piemērotākas, ko skolotāja aicina arī bērniem izpildīt, ja ir radošums - piedāvāt bērniem citas kustības.

Esam čakli celtnieki, —————> Ritmiski sit ar saliektu pirkstu kauliņiem pa galdu.

Māju būvējam;

Ķieģeli pie ķieģeļa —————> Liek dūrītes vienu otrai blakus, krustojot rokas.

Veikli mūrējam.

Tuk, tuk, tuk; tuk, tuk, tuk, —————> Ritmiski sit vienu, tad otru dūrīti pa galdu.

Strādā jumīķis –

Jumts būs ļoti izturīgs, —————> Saliek rokas virs galvas, izveidojot jumtiņu.

Lielos vējos noderīgs!

Galdnieks dēļus ēvelē: —————> Imitē ēvelēšanas kustības, stumjot pa galdu dūrē savilktu

Švurr, švurr, švurr, švurr, delnu uz priekšu un atvelkot atpakaļ.

Atskabargas nedrīkst

Atstāt it nekur!

Švīku, švāku, švīku, švāku, —————> Ar rokas kustībām imitē sienu krāsošanu.

Krāsotāji ir jau klāt!

Viens, divi, trīs – —————> Runas ritmā sit plaukstas.

Nams būs gatavs drīz!

Prognozējamais rezultāts:

veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas gaitu, vienlaikus bērni spēj izpildīt divas darbības: ritmiski skandēt dzejoli un izpildīt konkrētās kustības.

Ritma rotaļa „Plaukstu spēle”

Mērķis. sekmēt uzmanības noturību, uzmanības sadalīšanu veicināt, izpildot plaukšķināšanu, piesitienu pie augšstilbiem un kāju piesitienu un skandēšanu precīzā ritmā.

Uzdevums bērniem:

- ritmiski skandēt pantiņu un izpildīt skaņošos žestus – plaukšķināšanu, piesitienus pie augšstilbiem, piesitiens ar kāju;
- izteiksmīgi skandēt pantiņu un teksta vārdus skaidri izrunāt;
- izpildīt divas darbības reizē – skandēšanu un skaņošo žestus – plaukšķināšanu, piesitienu pie augšstilbiem, piesitiens ar kāju.

Rotaļas gaita: skolotāja aicina bērnus sastāties pa pāriem vienam pret otru. Skandējot pantiņu pie zilbes „klap” – sasist savas plaukstas, pie „čap” – piesit pie augšstilbiem, „labo - kreiso” - sasit ar partneri plaukstas. Beigās pie „stop!” – piesit kāju.

Klap – čap, klap – čap,

Klap – čap – labo,

Klap – čap, klap – čap,

Klap – čap – kreiso,

Klap – čap, klap – čap

- labo, kreiso,

Klap – čap, klap – čap

- stop!

Prognozējamais rezultāts: veidojās uzmanības ilgstoša noturība visu rotaļas gaitu, veiksmīgi bērni spēj izpildīt vienlaikus divas darbības: ritmisku skandēšanu un pievienoto skaņošo žestu izpildi – plaušķināšanu, piesitienu pie augšstilbiem un kāju piesitienu.

3.pielikums. Uzmanības attīstība pirmreizējā pedagogiskā novērojumā

1.tabula. Bērnu uzmanības noturības attīstības vērtēšanas rezultāti pēc pirmreizējā pedagogiskā novērojuma

Bērnu vārdi	Uzmanības noturības izpausmes ritma rotaļās					Vidējais punktu skaits	Līmenis
	1. rotaļa	2. rotaļa	3. rotaļa	4. rotaļa	5. rotaļa		
Valts	2	2	2	1	2	1,8	vidējs
Arians	1	2	2	1	1	1,4	zems
Milāna	3	3	3	2	3	2,8	augsts
Elisa	3	3	2	2	3	2,6	augsts
Aiva	3	3	2	2	3	2,6	augsts
Kristaps	3	3	2	3	3	2,8	augsts
Dāvis	2	2	3	2	2	2,2	vidējs
Laila	1	2	2	3	2	2	vidējs
Helvijs	2	3	2	2	1	2	vidējs
Ivo	2	3	2	2	2	2,2	vidējs
Simona	2	2	1	2	3	2	vidējs
Evija	2	2	2	2	2	2	vidējs
Lūcijs	3	2	3	3	3	2,8	augsts
Alise	2	3	2	3	3	2,8	augsts
Otto	2	3	2	2	2	2,2	vidējs

2.tabula. Bērnu uzmanības apjoma attīstības vērtēšanas rezultāti pēc pirmreizējā pedagogiskā novērojuma

Bērna vārds	Uzmanības apjoma izpausmes ritma rotaļās	
	1.rotaļa	Līmenis
Valts	2	vidējs
Arians	2	vidējs
Milāna	3	augsts
Elisa	3	augsts
Aiva	3	augsts

Kristaps	3	augsts
Dāvis	2	vidējs
Laila	2	vidējs
Helvijs	2	vidējs
Ivo	2	vidējs
Simona	2	vidējs
Evija	3	augsts
Lūcijs	3	augsts
Alise	2	vidējs
Otto	2	vidējs

3.tabula Bērnu uzmanības sadalīšanas attīstības vērtēšanas rezultāti pēc pirmreizējā pedagoģiskā novērojuma

Bērna vārds	Uzmanības sadalīšanas izpausmes ritma rotaļās			
	3.rotāļa	5.rotāļa	Vidējais punktu skaits	Līmenis
Valts	2	2	2	vidējs
Arians	2	1	1.5	zems
Milāna	3	3	3	augsts
Elisa	3	3	3	augsts
Aiva	3	3	3	augsts
Kristaps	3	3	3	augsts
Dāvis	3	2	2.5	augsts
Laila	2	2	2	vidējs
Helvijs	2	1	1.5	zems
Ivo	2	2	2	vidējs
Simona	1	2	1.5	zems
Evija	2	2	2	vidējs
Lūcijs	3	3	3	augsts
Alise	2	3	2.5	augsts
Otto	3	2	2.5	augsts

4.tabula Bērnu uzmanības pārslēgšanas attīstības vērtēšanas rezultāti pēc pirmreizējā pedagoģiskā novērojuma

Bērna vārds	Uzmanības pārslēgšanas izpausmes ritma rotaļās			
	2.rotāļa	4.rotāļa	Vidējais punktu skaits	Līmenis
Valts	2	1	1.5	zems
Arians	2	1	1.5	zems
Milāna	3	3	3	augsts
Elisa	3	2	2.5	augsts
Aiva	3	2	2.5	augsts
Kristaps	3	3	3	augsts
Dāvis	1	2	1.5	zems
Laila	2	3	2.5	augsts
Helvijs	3	2	2.5	augsts
Ivo	3	2	2.5	augsts
Simona	3	2	2.5	augsts
Evija	1	3	2	vidējs
Lūcijs	2	3	2.5	augsts
Alise	3	3	3	augsts
Otto	3	2	2.5	augsts

4.pielikums. Uzmanības attīstība otrreizējā pedagogiskā novērojumā

5.tabula. Bērnu uzmanības noturības attīstības vērtēšanas rezultāti pēc otrreizējā pedagogiskā novērojuma

Bērnu vārdi	Uzmanības noturības izpausmes ritma rotaļās					Vidējais punktu skaits	Līmenis
	1. rotaļa	2. rotaļa	3. rotaļa	4. rotaļa	5. rotaļa		
Valts	2	2	2	2	2	2	vidējs
Arians	2	2	2	2	1	1.8	vidējs
Milāna	3	3	3	3	2	2.8	augsts
Elisa	3	2	3	3	3	2.8	augsts
Aiva	3	3	2	3	3	2.8	augsts
Kristaps	3	3	3	2	3	2.8	augsts
Dāvis	2	2	2	2	2	2	vidējs
Laila	2	3	2	3	3	2,6	augsts
Helvijs	3	2	3	3	2	2.6	augsts
Ivo	2	3	3	3	2	2.6	augsts
Simona	3	2	2	2	3	2.4	augsts
Evija	2	2	1	2	2	1.8	vidējs
Lūcijs	3	3	3	2	3	2.8	augsts
Alise	2	3	3	2	3	2.6	augsts
Otto	3	3	2	3	2	2.6	augsts

6. tabula Bērnu uzmanības apjoma attīstības vērtēšanas rezultāti pēc otrreizējā pedagogiskā novērojuma

Bērna vārds	Uzmanības apjoma izpausmes ritma rotaļās	
	1.rotaļa	Līmenis
Valts	2	vidējs
Arians	2	vidējs
Milāna	3	augsts
Elisa	3	augsts
Aiva	3	augsts

Kristaps	3	augsts
Dāvis	2	vidējs
Laila	3	augsts
Helvijs	3	augsts
Ivo	3	augsts
Simona	2	vidējs
Evija	2	vidējs
Lūcijs	3	augsts
Alise	2	vidējs
Otto	3	augsts

7. tabula Bērnu uzmanības pārslēgšanas attīstības vērtēšanas rezultāti pēc otrreizējā pedagoģiskā novērojuma

Bērna vārds	Uzmanības pārslēgšanas izpausmes ritma rotaļās			
	2.rotāļa	4.rotāļa	Vidējais punktu skaits	Līmenis
Valts	2	2	2	vidējs
Arians	2	2	2	vidējs
Milāna	3	3	3	augsts
Elisa	3	2	2.5	augsts
Aiva	3	2	2.5	augsts
Kristaps	3	3	3	augsts
Dāvis	2	2	2	vidējs
Laila	3	3	3	augsts
Helvijs	3	3	2.5	augsts
Ivo	3	3	2.5	augsts
Simona	3	2	2.5	augsts
Evija	2	3	2.5	augsts
Lūcijs	3	3	3	augsts
Alise	3	3	3	augsts
Otto	3	2	2.5	augsts

8. tabula Bērnu uzmanības sadalīšanas attīstības vērtēšanas rezultāti pēc otrreizējā pedagoģiskā novērojuma

Bērna vārds	Uzmanības sadalīšanas izpaušmes ritma rotaļās			
	3.rotāļa	5.rotāļa	Vidējais punktu skaits	Līmenis
Valts	2	2	2	vidējs
Arians	1	2	1.5	zems
Milāna	3	3	3	augsts
Elisa	3	3	3	augsts
Aiva	3	3	3	augsts
Kristaps	3	3	3	augsts
Dāvis	2	2	2	vidējs
Laila	2	2	2	vidējs
Helvijs	2	3	2.5	augsts
Ivo	3	3	3	augsts
Simona	3	2	2.5	augsts
Evija	2	1	1.5	zems
Lūcijs	3	3	3	augsts
Alise	2	3	2.5	augsts
Otto	3	2	2.5	augsts

Kvalifikācijas darbs „Ritma rotaļas 5 – 6 gadīgiem bērniem uzmanības veicināšanai pirmsskolā” izstrādāts LU Pedagoģijas, psiholoģijas un mākslas fakultātes Pirmsskolas un sākumizglītības nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti.

Autors: **Ginta Anna Tipa**

paraksts un datums

20.05.2020.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: docente, Dr. paed. **Ligita Štramkale**

paraksts un datums

..... darbs aizstāvēts komisijas sēdē

____.____.2020. prot. Nr. _____, vērtējums ____ (_____)

Komisijas sekretāre: _____

paraksts un datums